
**VANHEMMAN JA LAPSEN VUOROVAIKUTUKSEN
TUKEMINEN VANHEMPI-LAPSI-RYHMÄSSÄ**

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivun yksikkö, syksy 2015

Terhi Jokinen

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutus
Sosiaalipedagoginen kasvatusta

Tekijä	Terhi Jokinen	Vuosi 2015
Työn nimi	Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen vanhempi-lapsiryhmässä	

TIIVISTELMÄ

Innoitus tutkia vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemista vanhempi-lapsi-ryhmässä tuli aiemmin opinnoissa tehdystä projektista, jossa tutkittiin toimintatuokion toiminnan vaikutusta vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen vanhempi-lapsi-ryhmän toimintatuokioissa. Tuokiot ovat kuitenkin vain pieni osa vuorovaikutuksen tukemista vanhempi-lapsi-ryhmässä.

Opinnäytetyössä perehdytään työntekijöiden haastattelujen kautta siihen, miten he itse kokevat voivansa tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta suunnitellun toiminnan avulla, sekä millaisia välineitä ja esteitä työntekijällä on tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä.

Opinnäytetyö on laadullinen ja se on toteutettu haastatteleamalla viittä vanhempi-lapsi-ryhmissä työskentelevää työntekijää teemahaastatteluna. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti.

Toiminnan suunnittelulla työntekijät kokivat voivansa suunnitella toimintahetken vuorovaikutusta tukeväksi ja muokata toimintaympäristöä niin, että se tukee vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Tärkeää toiminnan suunnittelussa on myös joustavuus, jotta toimintaa voidaan siinä hetkessä muokata kulloisenkin ryhmän tarpeisiin.

Haastatteluaineistosta nousi esiin kolme keskeistä keinoa, joiden avulla työntekijät pystyvät tukemaan vuorovaikutusta. Nämä ovat: toiminnan suunnittelu vuorovaikutusta tukeväksi, työntekijän ja toisten vanhempien esimerkki, sekä kuuntelu ja keskustelu. Haasteiksi työntekijät nimesivät resurssit ja avoimien ryhmien avoimen toiminnan luonteen. Resurssista nousi erityisesti esiin pienet tilat ja sen luoma levottomuus. Avoin toiminta vaikeuttaa toiminnan suunnittelua ja sen kohdistamista juuri kyseisille perheille.

Avainsanat Vanhemman ja lapsen vuorovaikutus, vuorovaikutuksen tuki, perhekerho, avoin kerho, vertaistuki

Sivut 42 s. + liitteet 1 s.

HÄMEENLINNA
Degree Programme in Social Services
Sociopedagogical education

Author	Terhi Jokinen	Year 2015
Subject of Bachelor's thesis	Supporting the interaction between parent and child in a parent-child group	

ABSTRACT

The inspiration to study supporting of interaction between a parent and a child in a parent-child group came from an earlier project. The project explored the effects of activity sessions on the interaction between a parent and a child in a parent-child group? However, the activity sessions only play a small part in supporting the interaction in a parent-child group.

In this thesis facilitators of parent-child groups were interviewed to find out how they feel they can support the interaction between a parent and a child by means of planned activity. They were also inquired what kind of tools and barriers they have in supporting the interaction between a parent and a child in a parent-child group.

The thesis is a qualitative study that was carried out by interviewing five facilitators who work in parent-child groups. The thematic interviews were recorded and transcribed. The data were analyzed with inductive content analysis.

By pre-planning the activity, the facilitators felt that they can plan the activity session and the setting so that they support interaction between a parent and a child. Flexibility in planning the activity session is important, so that the facilitator can modify the activities according to the needs of each group.

Three key ways of supporting the interaction emerged from the interviews, i.e. planning the activity so that it will support interaction; the example set by the facilitator and the other parents; and listening and conversation. As challenges the facilitators mentioned the resources, e.g. the small premises, and the nature of the open groups. The idea of an open group makes it hard to plan and focus the activity to specific families

Keywords parent-child interaction, supporting interaction, family club, playgroup, peer support

Pages 42 p. + appendices 1 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	1
2.1	Lapsen lähisuhteiden merkitys lapsen kehitykselle	1
2.2	Vanhempi-lapsi-ryhmä toimintaympäristönä.....	3
3	AIEMMAT TUTKIMUKSET VANHEMMAN JA LAPSEN VÄLISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMISESTA	6
3.1	Väitöstutkimus	6
3.2	Pro gradu -tutkielmat.....	7
3.3	Opinnäytteet	8
4	OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA.....	9
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	11
6	AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI	11
7	TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	13
7.1	Miten tukea suunnitellun toiminnan avulla vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta	13
7.2	Toimintahetken suunnittelu.....	14
7.2.1	Vuorovaikutusta tukeva toiminta	14
7.2.2	Perheiden lähtökohdat	15
7.2.3	Suunnittelua ohjaavat asiat	15
7.3	Toimintaympäristön luominen	16
7.3.1	Ryhmän aikataulurakenne	17
7.3.2	Ilmapiiri	17
7.3.3	Käytössä olevat tilat	19
7.4	Toimintaa määrittävä kehys	20
7.4.1	Toiminnan tausta-ajatukset.....	20
7.4.2	Toimintakausien suunnittelu	21
7.4.3	Perheiden tavoittaminen	22
7.5	Millaisia välineitä ja esteitä työntekijällä on tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä?.....	22
7.6	Suunniteltu toiminta	24
7.6.1	Läpäisyperiaate.....	24
7.6.2	Työtavat ja -välineet	25
7.6.3	Hetkessä eläminen	26
7.7	Työntekijän ja vertaisten esimerkki sekä tuki	26
7.7.1	Työntekijän esimerkki	27
7.7.2	Konkreettinen apu	28
7.7.3	Vertaistuki	29
7.8	Keskustelu ja kuuntelu	30
7.8.1	Vanhempien huolien kuuntelu ja jakaminen	30
7.8.2	Rajoittamaton keskustelu.....	31
7.8.3	Ohjattu vertaiskeskustelu.....	32

7.9 Vuorovaikutuksen tukemista vaikeuttavat tekijät	33
7.9.1 Resurssit	33
7.9.2 Avoin toiminta.....	34
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	35
8.1 Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulokset.....	35
8.2 Toisen tutkimuskysymyksen tulokset	36
9 POHDINTA.....	38
LÄHTEET	41

Liite 1 Teemahaastattelun runko

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni idea lähti liikkeelle Lapsi kansalaisena -opintokokonaisuudessa toteuttamastani toimintatutkimuksellisesta projektista. Projekti toteutettiin yhteistyössä yhdistyksen kanssa, jonka toimintatarkoituksena on toimia matalan kynnyksen kohtaamispaikkana kaikille lähialueen asukkaille. Siellä järjestetään muun muassa erilaisia kerhoja lapsiperheille, ikäihmisille ja maahanmuuttajille. Projektissani järjestin yhteensä kuusi toimintatuokioita vanhempi-lapsi-ryhmissä.

Yhdistyksen tärkeimmät tavoitteet vanhempi-lapsi-ryhmissä ovat tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta, sekä tukea vanhempia jaksamaan arjessa mm. vertaistuen kautta. Niinpä he toivoivat minultakin sellaisia toimintatuokioita, jotka tukevat heidän tavoitteitaan. Siitä sain idean lähteä tutkimaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Projektissani tutkin toiminnan vaikutusta vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Projekti herätti minussa kiinnostuksen siihen miten lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta voi työntekijänä tukea vanhempi-lapsi-ryhmissä.

Toimintatutkimuksellinen projektini toimi ajatustyön käynnistäjänä ja ponnahduslautana opinnäytetyöhöni. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen mainitaan usein yhdeksi tärkeimmäksi tavoitteeksi vanhempi-lapsi-ryhmien toiminnassa, mutta miten sitä eri työntekijät toteuttavat, kuinka tietoista sen tukeminen todellisuudessa on ja kuinka he kokevat sen toteutuvan todellisuudessa? Tätä tutkin opinnäytetyössäni haastatteleamalla viittä vanhempi-lapsi-ryhmissä toimivaa työntekijää.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyöni teoriaosuudessa käsittelen lapsen lähisuhteiden merkitystä lapsen tulevalle kehitykselle ja vanhempi-lapsi-ryhmää toimintaympäristönä. Mitä on vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus, miten se vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen ja kiintymyssuhteiden muodostumiseen. Teoriaosuudessa vastaan myös kysymyksiin mitä tarkoitan termillä vanhempi-lapsi-ryhmä, miksi tällaisia ryhmiä järjestetään sekä mitä tulee ottaa huomioon vanhempi-lapsi-ryhmän toiminnassa.

2.1 Lapsen lähisuhteiden merkitys lapsen kehitykselle

Viime vuosikymmeninä lasten kasvuympäristö on elänyt myllerryksessä. Perheiden moninaisuuden ja hajoamisherkkyyden johdosta on herännyt huoli lasten ja nuorten perhesuhteista. Mitä tapahtuu, kun ydinperhe hajoaa? Mikä on lapsen etu erotilanteessa? Miten lasten hoito ja kasvatusta järjestetään? Missä lapset asuvat, kenen tai keiden luona eron jälkeen? Näitä kysymyksiä on pohdittu julkisessa keskustelussa paljon viime vuosikymmeninä. Kulttuurista riippumatta kannanotot kasvattajien parissa ovat olleet hyvin

samansuuntaisia. Lapsen suotuisan kehityksen edellytyksenä pidetään laadukasta hoivaa, joka koostuu lapsen terveyttä ja fyysistä hyvinvointia tukevasta ympäristöstä ja hoitajan sensitiivisyydestä, eli herkkyydestä vastata lapsen tarpeisiin. Vanhemmuuden yhtenä keskeisimpänä tehtävänä pidetään turvallisuuden tunteen luomista. Sen varassa lapsi uskaltaa luottavaisesti tutustua ympäröivään maailmaan, uusiin tilanteisiin ja oppia kokemaan. (Kouvo & Silven 2008, 98–100.)

Lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavat, hänen perimänsä, kulttuurinsa, perheen sosioekonominen tilanne, mutta ennen kaikkea lapsen suhde vanhempaan tai vanhempiin. Miten sensitiivisiä he ovat vuorovaikutuksessa ja hoitotilanteissa, kuinka ennalta arvattavaa heidän toimintansa suhteessa lapseen on ja kuinka lämmintä vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on. Kaikki tämä vaikuttaa siihen millainen kiintymyssuhde lapsella muodostuu vanhempiinsa. (Kouvo & Silven 2008, 104–106.)

Vastasyntynyt syntyy valmiina ja virittyneenä vuorovaikutukseen. Pienen lapsen tulevaisuus on varhaisten ihmissuhteiden varassa. Ihmissuhde koostuu kaikesta riittävän usein ja pitkään toistuvasta yhdessä olemisesta ja vuorovaikutuksesta. Varhainen vuorovaikutus on konkreettista yhdessä olemista: syöttämistä, vaippojen vaihtoa, leikkimistä. (Tamminen 2005, 46–49.)

Vuorovaikutustilanne alkaa aina vanhemman tai lapsen aloitteesta. Ja toinen vastaa jotenkin tehtyyn aloitteeseen. Aloittaja voi taas vastata vastaukseen ja niin edelleen vuorovaikutus sykli voi jatkua kunnes jompikumpi lopettaa sen, eli päättää vuorovaikutusketjun. Vastavuoroisuus on vuorovaikutuksen oleellisin ominaisuus. Varhaisessa vuorovaikutuksessa sekä lapsen että aikuisen tulisi voida tasapuolisesti aloittaa ja päättää vuorovaikutus syklejä. (Tamminen 2005, 46–49.)

Vuorovaikutuksen ensimmäinen taso on ulkoinen käyttäytyminen, eli kuinka lapsi ja aikuinen omista lähtökohdistaan sovittavat toimintaansa yhteen, toinen taso on tunnetaso eli emotionaalinen tila, jonka he kokemukseksellisesti jakavat, kolmas taso on sisäinen kokemus, miten kumpikin osapuoli itse vuorovaikutuksen kokee ja tuntee. (Tamminen 2005, 46–49.)

Varhainen vuorovaikutus rakentaa lasta, muovaa hänen aivojaan, tunteiden säätelyä ja hänen kokemusta itsestään. Aivojen rakenne on perimän ohjaamaa, mutta lapsen kokemukset varhaisesta emotionaalisesta vuorovaikutuksesta vaikuttavat aivojen toiminnalliseen kehitykseen. Tämä toiminnallinen kehitys tarkoittaa sitä, miten hermosolut toiminnan vaikutuksesta liittyvät toisiinsa ja muodostavat yhä laajempia toiminnallisia yhteyksiä aivoissa. Varhaislapsuudessa koettu vuorovaikutus, sen määrä ja laatu vaikuttavat siihen millaisia hermoyhteyksiä ja kuinka paljon niitä aivoihin muodostuu. (Mäntymaa & Puura 2011, 17–19.) Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen laatu ja määrä vaikuttavat siis siihen miten hyvin lapsen aivojen perimän muovaama potentiaali saadaan käyttöön.

Tunteet ovat syntymästä lähtien tärkeä osa vuorovaikutusta. ”Vauvan ja vanhemman kommunikaatio on tunnekommunikaatiota” (Trevarthen & Aitiken 2001). Trevarthen ja Aitiken kirjoittavat vauvan ja vanhemman välisestä varhaisesta kommunikaation muodosta, protokonversaatiosta. Se muodostuu katsekontaktista, ääntelystä, pään ja käsien liikkeistä, jotka välittävät yhteistä kokemusta, tunnetta ja ymmärrystä. Tunnekommunikaatiossa vauva saa paljon sosiaalista ja kognitiivista tietoa ja samalla se sisältää voimakkaan ja tunnepitoisen vuorovaikutushetkien vanhemman ja lapsen välillä.

Kokemus siitä, kun epäsointuvasta tunnetilasta sointuvaan tunnetilaan päästään, on vauvalle hyvin palkitseva ja tukee hänen kokemusmaailmansa jäsennöitymistä. Jotta hetkestä syntyvää positiivista virittymistä voidaan säätää, tulisi vanhemman ja lapsen sovittaa tunneilmaisunsa yhteen. Synkronisoidun tunneilmaisun kautta lapsi oppii lopulta itse säätelemään omia tunteitaan. Kasvun ja kehityksen edetessä lapsi oppii ne tunnesäätely mallit, joita on vanhempansa kanssa kokenut. Vanhemman ja lapsen toistuvan vuorovaikutuksen tuloksena syntyy kiintymyssuhde lapsen ja vanhemman välille. (Mäntymaa & Puura 2011, 20–27.)

Kiintymyssuhde on lapsen ja vanhemman välinen erityinen tunneside, joka alkaa kehittyä jo raskausaikana, voimistuu lapsen synnyttyä ja kehittyy sekä muotoutuu toistuvissa vuorovaikutuskokemuksissa (Sears & Sears 2008, 44). Kiintymyssuhteen ja sen kehittymiseen vaikuttaa se, miten vanhempi vastaa vauvansa viesteihin. Kuinka herkästi, johdonmukaisesti ja vauvan kannalta oikein ja oikea-aikaisesti vanhempi toimii. Parhaimmillaan kiintymyssuhde on turvallinen. Silloin lapsi kokee, että vanhempi on hänen saatavanaan ja apuna ja lohtuna tarvittaessa. Kiintymyssuhde voi olla myös turvaton tai jäsentymätön (Vilén & Leppämäki 2008, 36–41.)

Arkiset ja toistuvat hoivakokemukset myös muovaavat osin aivojen toiminnallisia rakenteita ja vaikuttavat näin aivojen kehitykseen. Riittävän hyvä vuorovaikutus on lapselle hyväksi. Myös vanhemman yksittäiset ja tahattomat ”väärin ymmärtämiset” tukevat lapsen kehitystä, koska silloin lapsi joutuu kehittämään tapojaan saadakseen itsensä paremmin ymmärretyksi. (Varhaisen vuorovaikutuksen ”sanakirja”.)

Pieni lapsi kykenee muodostamaan useamman kiintymyssuhteen kerralla. Lapsi voi muodostaa kiintymyssuhteen samanaikaisesti molempiin vanhempiinsa, sekä esimerkiksi isovanhempaan tai päivähoitajaansa. (Kouvo & Silven 2008, 105–107.) Suhteiden pysyvyys on kuitenkin merkittävää kiintymyssuhteen muodostumiselle ja luonteelle.

2.2 Vanhempi-lapsi-ryhmä toimintaympäristönä

Vanhempi-lapsi-ryhmiä järjestetään ympäri maata monien toimijoiden puolesta. Niitä ylläpitävät kunnat, seurakunnat, erilaiset järjestöt ja yhdistykset. Taustaorganisaatiot vaikuttavat jonkin verran toiminnan sisältöihin ja käytänteisiin, mutta ryhmien tarkoitusperät ovat kuitenkin hyvin samansuunta-

sia. Yleisesti vanhempi-lapsi-ryhmien on tarkoituksena tukea kotona lapsiaan hoitavia vanhempia kasvatustehtävässään ja arjessa jaksamisessa tarjoten ohjattua toimintaa ja vanhempien ja lasten vapaata yhdessä oloa ja sen mukanaan tuomaa vertaistukea.

Ryhmässä perheet tapaavat toisia perheitä ja mahdollisesti syntyy ystävyys-suhteita ja perheiden lähi- ja tukiverkosto vahvistuu, kun oppii tuntemaan samassa tilanteessa eläviä perheitä omalla asuinalueella. Vanhempi-lapsi-ryhmiä järjestetään monella nimellä, sekä suljettuina ryhminä että avoimena toimintana. On olemassa perhekerhoja, perhekahviloita, äiti-lapsiryhmiä, avoimia perhekerhoja yms. Nimien paljoudesta johtuen, kutsun opinnäytetyössäni näitä kaikkia nimellä vanhempi-lapsi-ryhmät.

Kaikki viisi haastattelemaani työntekijää toimivat vanhempi-lapsi-ryhmässä osana työtään. Vanhempi-lapsi-ryhmät, joissa he työskentelivät erosivat jonkin verran toisistaan. Osa ryhmistä kokoontui kerran, toiset taas useamman kerran viikossa. Ryhmät olivat joko avoimia ryhmiä tai suljettuja ryhmiä. Avoimiin ryhmiin kaikki olivat tervetulleita, eikä osallistuminen edellyttänyt sitoutumista tai ilmoittautumista. Suljetuissa ryhmissä ei enää ryhmän aloituksen jälkeen otettu mukaan uusia perheitä. Suljetuissa ryhmissä kävivät siis joka kerta samat perheet, kun taas avoimissa ryhmissä kävijämäärät ja perheet vaihtelivat.

Kaikki ihmiset kuuluvat elämänsä aikana monenlaisiin ryhmiin, kuten perheeseen, sukuun, koulu- tai työryhmään. Ryhmään kuulumisen ja ryhmiin jakautumisen on olennainen osa ihmisten käyttäytymistä ja jäsentäytymistä. Kuuluminen johonkin on leimallisesti ihmisille tärkeää ja merkityksellistä. Ryhmät tukevat ihmisen kehitystä kaikissa elämän vaiheissa. (Holvikivi & Kallonen 1998, 47.)

Ryhmään kuulumisen mahdollistaa kokemusten jakamisen ja omien mielipiteiden ja näkemysten reflektoinnin toisten ihmisten kanssa. Samaan ryhmään kuuluvien hyväksyvä ja ymmärtävä asenne on tärkeää, jotta ihminen uskaltaa jakaa omia kokemuksiaan toisille. Samankaltaiset kokemukset tukevat kokemusta normaaliudesta, siitä että ei ole yksin asioidensa tai kokemustensa kanssa. Toisten kokemukset ja kertomukset tuovat toivoa ja ratkaisumahdollisuuksia omiin pulmatilanteisiin. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 277.)

Pienen lapsen tiedollinen kehitys edellyttää motivaatiota, tunnesuhdetta ja turvallisuuden kokemusta. "Ahdistunut, pelokas, itsensä turvattomaksi kokeva lapsi ei ole sellaisessa psyykkisessä tilassa, joka mahdollistaisi oppimisen" (Sinkkonen 2008, 88). Tästä syystä varsinkin hyvin pienten lasten oppimiselle oman vanhemman läsnäolon ja vuorovaikutuksen tuoma turva ryhmätilanteessa on tärkeää.

Sosiaalinen vuorovaikutus on tärkeää ihmisen oppimiselle. Vygotskyn lähikehityksenvyöhyke -teoriassa käsitellään sitä, kuinka lapsi sisäistää ja oppii uusia asioita. Teoriassa jaotellaan asiat kolmeen kategoriaan, sellaisiin mitä lapsi osaa tehdä yksin, mitä lapsi osaa tehdä avustettuna ja mitä lapsi

ei vielä osaa. Lähikehityksen vyöhyke tarkoittaa niitä toimintoja, jotka eivät vielä ole kehittyneet valmiiksi, mutta ovat juuri kehittymässä. Tällaisista toiminnoista lapsi ei selviydy vielä itsenäisesti, mutta hän selviytyy niistä aikuisen tai osaavamman lapsen tuella. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 48–49) Vanhempi-lapsi-toiminnassa liikutaan juurikin lähikehityksen vyöhykkeellä. Toimintatuokiot suunnitellaan yleensä niin, että lapset tarvitsevat aikuisen tukea selvittääkseen toiminnasta. Tämä sitouttaa vanhemmat toimimaan lapsensa kanssa toimintatuokiossa. Vanhemman osallistuminen toimintaan mahdollistaa vuorovaikutuksen lapsen kanssa ja vanhemman antama tuki taas on vuorovaikutusta lapsen kanssa.

Konstruktivisen oppimisen pedagogiikassa keskeinen näkökulma on lapsilähtöisyys. Siinä korostetaan käsitystä lapsesta aktiivisena oppijana ja oman oppimisen subjektina. Aikuisen tehtävä on antaa tilaa lapsen omalle oppimisprosessille. Konstruktivismiin perustuvassa lapsilähtöisyydessä kasvatuskäytäntöjen tulisi vastata lasten yksilöllisiä tarpeita. Kasvatusprosessien tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien tulee lähteä lapsesta. Suunnittelun perustana on lapsi omassa sosiaalikkulttuurisessa kontekstissaan. Kasvattajan toiminnan pääpaino tulisi olla lasten havainnoimisessa, kuuntelemisessa ja tämän elämänpiirin ymmärtämisessä yhteistyössä vanhempien ja muiden lapsen tärkeiden ihmisten kanssa. (Hujala ym. 2007, 55–56.)

Oppiminen on jatkuva prosessi, eikä se edellytä opetustuokioita tai erillistä opetusmateriaalia. Lapselle annetaan vastuuta omasta oppimisesta ja samalla mahdollisuus yrittää itse, erehtyä ja korjata virheitään. Kasvattaja mahdollistaa lapsen omaehtoisen oppimisprosessin toteutumisen. Leikki on lapsen omaehtoisen oppimisen luontaisin ilmenemismuoto. (Hujala ym. 2007, 55–56.)

Vanhempi-lapsi-toiminnassa tämä pitää huomioida toiminnan suunnittelussa. Ryhmän toiminta tulee suunnitella niin, että se tukee toimintaan osallistuvien lasten ja perheiden tarpeita, sekä suunnittelussa tulee huomioida heidän mielenkiinnonkohteensa ja toiveensa. Samoin suunniteltua toimintaa tulee mukauttaa jokaiseen kokoontumiseen saapuneiden perheiden ja lapsien tarpeisiin vastaavaksi. Tämä vaatii suunnitelmilta sekä työntekijöiltä joustavuutta ja kykyä havainnoida perheiden taitoja, tarpeita ja toiveita.

Toimintatuokioiden tarkoituksena on luoda lapsen arjen keskelle esimerkiksi päivähoitossa tai esimerkiksi kerhotoiminnassa tilanteita, joissa lasta tutustutetaan, ja lapsen kiinnostusta herätetään erilaisiin toimintoihin ja sisältöihin. Sisällöt antavat lapselle normaalin arjen toiminnan ohessa elämysten aineksia ja erilaisia toimintamahdollisuuksia. Toiminnansisällöt voivat olla monenlaisia, kuten sadun lukemista, kuuntelua, musisointia, askartelua, ympäristökasvatusta ja niin edelleen. Varhaiskasvatuksen suunnittelun perusteissa näitä kasvatuksen sisältöjä on hahmotettu sisältöorientaatioina. Nämä sisällöt toimivat siltoina tuleviin koulun oppiaineisiin. (Helén & Korhonen 2008, 151–153.)

Toimintatuokioiden tarkoituksena on käynnistää ja tukea lapsissa oppimaan oppimista ja erilaisia oppimisprosesseja. Ensisijaista toiminnan kannalta on määrittää, mitä toiminnalla kulloinkin tavoitellaan. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on tärkeä ymmärtää mitä taitoja toiminnalla on tarkoitus kehittää, miten tavoitteisiin voidaan päästä ja miten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan. (Helenius & Korhonen 2008, 157.)

3 AIEMMAT TUTKIMUKSET VANHEMMAN JA LAPSEN VÄLISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMISESTA

Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tutkimisesta on tehty paljon tutkimusta, vuorovaikutuksen tukemisesta vähän vähemmän. Edempänä esittelemäni väitöstutkimuksen valitsin, koska se selvittää vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen merkitystä lapsen kasvulle ja tulevalle kehitykselle. Pro gradu -tutkielmista ja opinnäytetöistä yritin etsiä tutkimuksia, jotka käsittelevät vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemista vanhempi-lapsi-ryhmässä, työntekijöiden kokemuksia vuorovaikutuksen tukemisesta sekä vertaistuen näkökulmaa vuorovaikutuksen tukemiseen.

3.1 Väitöstutkimus

Seuraavaksi esittelemäni väitöstutkimus ei käsittele vain vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, mutta se on tärkeä osa tutkittavia aiheita. Neitola (2011) Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen – vanhempien epäsuorat ja suorat vaikutustavat -väitöstutkimus käsittelee vanhempien käsityksiä ja havaintoja lapsen sosiaalisesta kompetenssista. Erityisesti siinä tarkastellaan lapsen vertaissuhteita, sosiaalisia taitoja ja sosiaalista käyttäytymistä. Tutkimuksen kohteena on myös, miten vanhemmat vaikuttavat lapsen sosiaaliseen kompetenssiin.

Tutkimuksen mukaan vanhemmat vaikuttavat lapsen sosiaaliseen kompetenssiin suorasti ja epäsuorasti. Vanhempien epäsuoraan vaikutukseen kuuluu muun muassa vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus. Vanhempien vaikutuksella on todettu olevan merkittävä rooli lapsen sosiaalisen kompetenssin muotoutumiseen ja laatuun. Tutkimuksessa selvitetään eroja vertaissuhdeongelmaisten ja ei-ongelmaisten lasten vanhempien vaikutustavoissa.

Tutkimuksessa käytettiin haastattelu- ja kyselyaineistoja, jotka oli kerätty Origins of Exclusion in Early Childhood -tutkimusprojektissa. Vertaissuhteita, sosiaalisia taitoja ja sosiaalista käyttäytymistä selvitettiin kolmen vuoden kestoisena seurantatutkimuksena, tutkimuksessa mukana olleiden lasten vanhemmille teetettiin perhekysely ja teemahaastattelu. Kysely analysoitiin tilastollisin analyysimenetelmin ja teemahaastattelu analysoitiin laadullisena tutkimuksena sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimustulokset viittaavat siihen suuntaan, että ei-ongelmaisten lasten vanhemmat ovat sensitiivisempiä, vastavuoroisempia ja lapsensa tarpeita ja

näkökulmaa lähtökohdaksi ottavia, sekä tunnetilaan ja tunnetaitoihin keskittyvämpiä.

Vuorovaikutuksen vaikeudet vanhempien ja lasten välillä, ylimalkainen ja epäjohdonmukainen sosiaalisten taitojen, käyttäytymisen ja ystävyyssuhteiden ohjaus, sekä erilaiset perheen voimavarojen puutteet voivat haitata vakavasti lapsen sosiaalisen kompetenssin kehitystä. Vanhemmat osaavat kuitenkin arvioida lapsensa sosiaalista kyvykkyyttä ja haluavat toimia oikein ja hyvin kasvatustehtävässä. Epävirallinen tukiverkoston on tärkeä tuki vanhemmuudelle, mutta lisäksi on tärkeää tukea vanhemmuutta lähiympäristön perheille ja lapsille suunnattujen palveluiden kautta.

3.2 Pro gradu -tutkielmat

Jylkäs (2015) on selvittänyt Pro gradu -tutkielmassaan Perhe kulttuurin äärellä Vanhempien Akatemia -hankkeen perhekulttuurikurssin vaikutusta vanhemman ja lapsen väliselle osallistavalle vuorovaikutukselle. Kurssille osallistui kuusi perhettä, joiden lapset olivat iältään 3- 6-vuotiaita. Kurssilla yhdisteltiin sana- ja kuvataiteita. Tutkimuksen tavoitteena oli lisätä tietoa sekä ymmärrystä lapsen ja vanhemman välisestä emotionaalisesta ja sosiaalisesta vuorovaikutuksesta sana- ja kuvataideprosessissa. Tutkimuksessa kysyttiin, miten taideprosessityöskentely mahdollistaa vanhemman ja lapsen osallistumisen. Tarkastelun kohteena ei niinkään ollut syntyvät tarinat, vaan miten nämä tarinat synnyttävät vuorovaikutuksen osallistavalle kokemukselle. Tutkimuksessa pohdittiin myös sitä, miten perheet osallistuvat toimintaan, missä päätarkoitus ei ollut syntyvät tuotokset vaan yhdessä oleminen ja tekeminen.

Tutkimuksen teoreettis-metodologisena viitekehyksenä toimivat kerronnalliset ja taidelähtöiset lähestymistavat. Tutkimusaineistoa olivat perhekulttuurikurssin aikana kuvatut videot ja valokuvat, sekä haastattelut ja tutkimuspäiväkirja. Tutkimus vahvisti tutkijan näkemystä siitä, että valmiit taideteokset eivät pysty täysin välittämään sitä, mitä niiden tekemiseen liittyy. Aineisto on kuljettanut tutkijan osallisuuden maailmaan, missä jokainen on omalla persoonallisuudellaan ja kokemuksellaan tärkeä. Taideprosessityöskentely mahdollisti lapsen osallisuuden ja tarjosi vanhemmille eväitä tukea lapsen kasvua ja taidollisia vahvuuksia. (Jylkäs 2015)

Rautajoen (2005) Vauvan ja vanhemman vuorovaikutukseen vaikuttavat tekijät vauvauinnissa liikuntapedagogiikan Pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli kartoittaa vauvan ja vanhemman välisiä vuorovaikutustilanteita vauvauinnin aikana. Tutkimuksen tarkoituksena oli löytää tekijöitä, jotka edesauttoivat positiivisen vuorovaikutuksen syntyä, sekä löytää syitä epäonnistuneisiin vuorovaikutustilanteisiin. Tutkimukseen osallistui neljä perhettä, joissa lapset olivat 5-6 kuukauden ikäisiä. Tutkimukseen aineistoa oli kerätty teemahaastattelulla perheiden taustoista, sosiaalisesta arjesta ja vauvauintiin kohdistuvista asenteista sekä vauvojen persoonallisuuksista. Toisena aineistona toimi videomateriaali, mitä oli kuvattu kustakin perheestä kahdelta uintikerralta. Video aineistosta analysoitiin ja luokiteltiin vuorovaikutusta edistäneitä ja häirinneitä tekijöitä.

Tutkimuksen mukaan vuorovaikutukseen vaikutti millainen taito vanhemmilla oli tulkita vauvansa viestejä ja sopeuttaa omaa toimintaansa sen mukaan. Niillä vanhemmilla, jotka olivat aktiivisesti katsekontaktissa vauvansa kanssa ja tahdistivat omaa toimintaansa vauvan kulloisenkin rytmin mukaiseksi, esiintyi enemmän positiivisia vuorovaikutustilanteita vauvansa kanssa. Sellaiset uintiasennot, jotka mahdollistivat vaivattoman katsekontaktin, toivat hyviä vuorovaikutustilanteita. Tärkeimmät syyt epäonnistuneisiin vuorovaikutustilanteisiin olivat hankalat uittamisasennot, vanhempien tarkkaavaisuuden ja tahdistamisen puutteet ja ulkopuoliset häiriötekijät. (Rautajoki 2005)

3.3 Opinnäytteet

Pisilän (2010) Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimus varhaisen vuorovaikutuksen tukemisesta lastenneuvolassa -opinnäytetyö käsittelee terveydenhoitajien kokemuksia varhaisesta vuorovaikutuksesta ja sen havainnoinnista ja tukemisesta neuvolassa, sekä sen vaikutuksista lapsen mielenterveyteen. Tutkimus on toteutettu kvalitatiivisena tutkimuksena ja sen aineisto on kerätty puolistrukturoitujen haastatteluiden avulla. Aineisto analysoitiin sisällön analyysillä. Tutkimusta varten haastateltiin kahta äitiys- ja lastenneuvolassa työskentelevää terveydenhoitajaa.

Tutkimuksen tuloksista selviää, että haastateltavat havainnoivat erityisesti vastavuoroista katsekontaktia, hymyä sekä puhetta. Tutkimusotoina haastateltavat käyttivät erityisesti kannustusta ja tukemista. Terveystieteiden tutkijat pitivät kotikäyntejä parempina varhaisen vuorovaikutuksen havainnointiin, kuin vastaanottokäyntejä. Haastateltavat kokivat, että varhaisella vuorovaikutuksella on merkitystä lapsen mielenterveyden kehitykselle. (Pisilä 2010) Seppälä ja Tiuhonen (2011) Varmuutta vanhemmuuteen: vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tukeminen HYVIpisteen vanhempien vertaistukiryhmässä -opinnäytetyön tavoitteena oli tukea vanhemmuutta vaikuttamalla positiivisesti vanhemman ja lapsen vuorovaikutukseen sekä tukea vanhemmuuden voimavaroja. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Jyväskylän ammattikorkeakoulun hyvinvointipalvelujen oppimiskeskus HYVIpiste. Toimeksiantajana oli kehittää ja laajentaa HYVIpisteen toimintaa ja kehittää Keski-Suomen vanhempien tukiryhmien verkostoa.

Opinnäytetyö toteutettiin toimintatutkimuksena, joka koostui toiminnasta ja sen tutkimuksesta. Osana opinnäytetyötä suunniteltiin, toteutettiin ja arvioitiin vanhempien vertaistukiryhmä. Ryhmään osallistui neljä vanhempaa ja tutkimuksessa selvitettiin vanhempien kokemuksia ryhmästä. Tuloksista selvisi, että vanhemmat kokivat ryhmän hyvänä ja onnistuneena. Vanhemmat olivat kokeneet ryhmässä käsitellyt aiheet motivoivina. Kolme vanhemmista koki, että vanhemmuudessa ja lapsenohjauksessa oli tapahtunut muutosta sekä hyvään, että huonoon suuntaan. (Seppälä & Tiuhonen 2011)

4 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA

Tässä luvussa esittelen oman toimintatutkimuksellisen projektityöni, joka johdatti minut tutkimaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä ja joka samalla toimii esitietona opinnäytetyössäni. Lapsi Kansalaisena -moduulin suoritin toimintatutkimuksellisenä projektityönä. Toimintatutkimuksen tarkoituksena on tutkimuksessa saatujen tulosten avulla muuttaa vallitsevia tapoja tai ratkaista erilaisia ongelmia. Siinä pyritään parantamaan tutkittavaa todellisuutta, sosiaalisia tapoja tai käytäntöjä ja otetaan tutkittavat, eli esimerkiksi tutkittavia käytäntöjä toteuttavat ihmiset, aktiivisiksi osallistujiksi tutkimukseen. Toimintatutkimusta käytetään hyvin monenlaisten kohteiden tutkimiseen. (Kuula 1999, 9–10.)

Projektissa järjestettiin kahdessa vanhempi-lapsi-ryhmässä kolme toimintakertaa, joiden tarkoituksena oli yhdistyksen tavoitteiden mukaisesti tukea vanhempi-lapsi-ryhmissä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Toimintatuokioista kerättiin toimintatutkimuksellisesti tietoa siitä, miten tukea vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmän toimintatuokioissa.

Keräsin vanhemmilta nimettömänä palautettavan kyselylomakkeen, jonka he täyttivät jokaisen toimintatuokion päätyttyä. Yhdistyksen työntekijä ja minä valokuvasimme toimintatuokioita, ja pidin toimintahetkistä tutkimuspäiväkirjaa. Lisäksi pidin myös yksinkertaista taulukkoa molemmissa ryhmissä, miten vuorovaikutus mielestäni toimi kussakin vanhempi-lapsi-köönpanossa milläkin kerralla.

Havainnointitaulukot analysoin yksinkertaisesti laskemalla vuorovaikutuksen laadun prosenttiosuudet eri toimintatuokioissa ja koko ryhmässä ja vertailemalla niitä keskenään. Toiminnan mielekkyys ja taustatietojen kyselylomakkeen anti tuntui jäävän melko suppeaksi, joten sitä käsittelin vain hyvin lyhyesti. Tutkimuspäiväkirjan sisällön analysoin teorialähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti käyttäen apuna havainnointitaulukossa käyttämäni vuorovaikutuksen osa-alueiden jaottelua. Valokuvia käytin hyödyksi tutkimuspäiväkirjanteossa ja myös tukena sen analysoinnissa.

Täytin molemmissa ryhmissä omat vuorovaikutustaulukot. Vuorovaikutuksen osa-alueet, joita käytin vuorovaikutustaulukossa, sain Jari Sinkkosen (2008, 91–94) Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun -kirjasta. Hän esittelee siinä Crittendenin Care Index -menetelmää. Muuten en tutkimusmenetelmän videotallenteiden tarkkaa analysointia tai muita käytäntöjä hyödyntänyt vain siinä määritellyjä vuorovaikutuksen osa-alueita. Ne ovat 1. kasvoilmeet, 2. sanallinen ilmaisu ja ääntely, 3. asento ja fyysinen kontakti, 4. tunnesävy, 5. hoivaajan ja vauvan vuorottelu, 6. tilanteen hallinta, siis kumpi kontrolloi tilannetta, ja 7. aktiviteetin valitseminen. Itse lisäsin näihin määrittelyihin vielä kiinnostuksen vuorovaikutukseen.

Tein näistä vuorovaikutuksen osa-alueista pareja, havainnoinnin ja kirjaamisen, sekä myöhemmän analysoinnin helpottamiseksi. Vuorovaikutustau-

lukossani käyttämäni vuorovaikutuksen osa-alueet ovat: 1.vuorottelu ja tilanteen hallinta, 2. tunnesävy ja fyysinen kontakti, 3. sanallinen ja sanatonta viestintä, 4. aktiviteetin valinta ja kiinnostus vuorovaikutukseen.

Toiminnan mielekkyys osuus kyselylomakkeessa olisi voinut antaa paljonkin tutkimukselle, mutta minä sain toiminnan mielekkyydestä ainoastaan positiivista palautetta, niiltä jotka tähän olivat vastanneet. Muutamista vastauksista puuttui mielekkyyden arviointi. Mitä he sillä halusivat sanoa, jää arvailujen varaan. Palautteet toiminnan mielekkyydestä kertovat vain sen, että mikään toiminta ei ollut täysin epämielikästä ja toimintaa pidettiin yleisesti mielekkäänä.

Keräämäni aineisto on suppea ja eikä ole yleistettävissä, mutta siitä nousee joitakin ajatuksia siitä, miten vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta voi tukea vanhempi-lapsi-ryhmän toimintatuokioissa. Nämä ajatukset voivat toimia ainakin näissä ryhmissä, joissa olin toteuttamassa toimintatutkimustani. Tärkein yksittäinen tekijä on se, että toimintatuokiossa toiminta on sellaista, että vanhemmat ja lapset osallistuvat siihen yhdessä. Jos halutaan tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, niin ei ole tarkoituksen mukaista järjestää vanhemmille ja lapsille toimintaa toisista erillään.

Keräämäni aineiston pohjalta voin myös sanoa, että ohjaajavetoisuus tarjosi kapeamman kirjon hyvää vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä toimintatuokion aikana vanhempi-lapsi-ryhmässä, kuin tuokiot, jossa vanhemmat ja lapset toimivat tiiviisti yhteistyössä. Samoin toimintatuokion toiminta vaikutti sen aikana esiintyvään vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen laatuun, muotoon, sekä sen kestoan.

Näitä asioita kannattaa pohtia toimintaa suunnitellessa, varsinkin jos kokee, että koko ryhmä tai ryhmässä jotkut perheet tarvitsevat tukea johonkin vuorovaikutuksen osa-alueeseen. Vanhempi-lapsi-ryhmissä perheet voivat saada vertaismallin kautta vihjeitä ja apua esimerkiksi sanalliseen ja sanattomaan vuorovaikutukseen, kun näkevät kuinka muut vanhemmat kommunikoiivat esimerkiksi vielä puhumattoman lapsensa kanssa tai kuinka reagoivat lapsensa viesteihin. Tarjoamalla oikein kohdennettua toimintaa voi vanhempien ja lasten välille olettaa syntyvän tarkoituksen mukaista vuorovaikutusta.

Samoin toimintatutkimuksen aikana huomasin, että muokkaamalla alkupeleistä toimintaideoita tai kehittämällä esimerkiksi yhteisen leikkitehtävän, kuten minä tein kauppaleikkituokiossa, voi muuttaa toiminnassa syntyvää vuorovaikutusta lapsen ja aikuisen välillä. Ne vanhemmat, jotka toteuttivat kehittämäni leikkitehtävää lastensa kanssa, olivat huomattavasti pidempään ja laadultaan paremmassa vuorovaikutuksessa lastensa kanssa kuin ne vanhemmat, jotka eivät tätä tehtävää yhdessä lastensa kanssa toteuttaneet.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Haastattelututkimukseni tarkoituksena on syventää ja laajentaa projekti-työstäni saatua tietoa toimintatuokioiden toiminnan vaikutuksesta vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Haastatteluissa on kerätty työntekijöiden kokemuksia siitä, kuinka he tukevat vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä

Tutkimustehtävä:

- Miten tukea työntekijänä vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä?

Tutkimuskysymykset:

- Miten tukea suunnitellun toiminnan avulla vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta?
- Millaisia välineitä ja esteitä työntekijällä on tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä?

6 AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI

Opinnäytetyötä varten haastattelin viittä työntekijää, joista kaksi työskenteli samassa ryhmässä, joten haastattelin heitä yhtä aikaa. Kaikki haastateltavat työskentelevät vanhempi-lapsi-ryhmissä. Tutkimusta varten haastattelin erilaisia suljettuja ja avoimia perhekerhoja järjestävän yhdistyksen työntekijää, avoimen perhekerhon työntekijää ja kolmea kunnallisen avoimen varhaiskasvatukseen työntekijää. Haastattelussa keräsin tietoa työntekijöiden kokemusten perusteella työntekijöiden mahdollisuuksista tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä, sekä miten tukea suunnitellun toiminnan avulla vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta.

Tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimuksessa on tarkoitus perehtyä viiden työntekijän kokemusten kautta vanhempi-lapsi-ryhmässä työskentelevien työntekijöiden vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemisen arkeen. Kvantitatiivisella, eli määrällisellä tutkimuksella olisi ollut mahdollisuus saada laajempi aineisto, sekä luotettavammat tulokset. Laadullisella tutkimuksella on kuitenkin paremmat mahdollisuudet tutkia työntekijöiden kokemuksia, toiminnan yksityiskohtaisia rakenteita, sekä merkityksiä, joita työntekijät antavat toiminnalle. Tutkimusotoksen kapeus kuitenkin heikentää tulosten luotettavuutta ja toistettavuutta. Vanhempi-lapsi-ryhmien ja niissä työskentelevien työntekijöiden kokeman arjen välillä voi olla suurtakin vaihtelua. (Metsämuuronen 2006, 88.)

Haastattelut toteutin teemahaastatteluna. Teemaastattelu, josta voidaan käyttää myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu, sopii haastattelu- ja aineistonkeruun menetelmäksi muun muassa silloin, kun tarkastelun kohteena ovat heikosti tiedostetut asiat, arvostukset, ihanteet tai toiminnan perustelut.

(Metsämuuronen 2006, 115.) Haastattelumenetelmää valitessa päädyin siihen, että vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen vanhempi-lapsi-ryhmässä on aihe, jota on vaikea yksiselitteisesti määritellä, ja jonka tutkimista edesauttaa teemahaastattelun luoma mahdollisuus tarkentaviin kysymyksiin.

Teemahaastattelu kohdistuu ennalta valittuihin teemoihin, mutta siinä ei tarkasti määritellä kysymysten muotoa tai esittämisjärjestystä. Tein haastattelunrunoksi aiheita tarkentavia kysymyksiä (Liite 1), mutta en strukturoitua haastattelulomaketta. Haastattelutilanteet muokkasivat kysymysten järjestystä ja tarvittaessa tein tarkentavia kysymyksiä tai jätin jonkin kysymyksen kysymättä, jos haastateltava oli jo aiemmin vastannut siihen toisen kysymyksen yhteydessä. Haastattelut kestivät puolesta tunnista viiteenkymmeneen minuuttiin. Haastattelut nauhoitin myöhempää puhtaaksi kirjoitusta varten. (Metsämuuronen 2006, 115.)

Haastatteluista saatava aineisto, eli äänitallenteet litteroin kirjoittamalla ne puhtaaksi ja tämän jälkeen tutustuin kerättyyn aineistoon perusteellisesti lukemalla ja kuuntelemalla sitä. Analysoin aineiston kvalitatiivisen sisällön analyysin mukaisesti, joka on laadullinen aineiston analyysi menetelmä. Lähestyn aineistoa aineistolähtöisesti, eli aineiston luokittelu perustuu aineistosta nouseviin luokkiin. (Seitamaa-Hakkarainen)

Aineistoa lähestyin tutkimuskysymysten kautta ja merkitsin kohdat, jotka vastaavat niihin. Näitä aineistosta esiin nousseita virkkeitä aloin yhdistellä samanlaisten teemojen alle, riippuen siitä miten ne vastaavat tutkimuskysymykseen. Näin löytyivät alaluokat, joita myös yhdistelin samankaltaisiin luokkiin ja näin syntyivät yläluokat, jotka yhdistyivät yhdistäväksi luokaksi, eli tutkimuskysymykseksi.

Tutkimusta tehdessä eettiset kysymykset on otettava huomioon. Tässä tutkimuksessa eettiset näkökulmat liittyivät lähinnä luottamuksellisuuteen ja tietojen todentamiseen. Luottamuksellisuus on huomioitu häivyttämällä haastateltujen henkilöiden tunnistettavuus ja redusoimalla autenttisia vastauksia sisältöä muuttamatta. Haastatteluja tehdessä haastateltavia informoitiin näistä asioista. Tutkimusaineiston analysoinnin aikana tietojen todentamisnäköisyys säilytettiin. Vastausten sisältöä ei muutettu. (Kuula 2011, 21,108,201.)

7 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustehtävää miten työntekijä voi tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta selvitin kahden tarkentavan tutkimuskysymyksen avulla. Nämä ovat, miten tukea suunnitellun toiminnan avulla vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, ja millaisia mahdollisuuksia työntekijällä on tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä.

7.1 Miten tukea suunnitellun toiminnan avulla vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta

Haastattelujen avulla halusin selvittää, miten työntekijä voi toimintaa suunnittelemalla tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Aineistosta nousi alaluokkien avulla esiin kolme yläluokkaa (Kuvio 1.). Nämä kolme yläluokkaa taas jakaantuvat yhdeksään alaluokkaan, joiden alta löytyvät teemat, jotka käsittelevät/tukevat kulloistakin alaluokkaa. Teemat on redusoitu suoraan tekstistä nousseista ajatuksista.

ALALUOKAT		YLÄLUOKAT		YHDISTÄVÄ LUOKKA
Vuorovaikutusta tukeva toiminta	}	Toimintahetken suunnittelu	}	Miten tukea suunnitellun toiminnan avulla vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta?
Perheiden lähtökohdat				
Suunnittelua ohjaavat asiat				
Ryhmän aikataulurakenne	}	Toimintaympäristön luominen		
Ilmapiiri				
Käytössä olevat tilat				
Toiminnan tausta-ajatukset	}	Toimintaa määrittävä kehys		
Toimintakausien suunnittelu				
Perheiden tavoittaminen				

Kuvio 1. Yhdistävä luokka ”Miten tukea suunnitellun toiminnan avulla vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta?” sen yläluokat ja alaluokat.

Aineiston avulla nousi esiin kolme keskeistä asiaa, joiden kautta työntekijä voi tukea suunnitellun toiminnan avulla tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä. Eli yhdistävä luokka jakautuu kolmeen yläluokkaan: Toimintahetken suunnittelu, Toimintaympäristön luominen ja Toimintaa määrittävä kehys (Kuvio 2.).

YLÄLUOKAT		YHDISTÄVÄ LUOKKA
Toimintahetken suunnittelu	}	Miten tukea suunnitellun toiminnan avulla vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta?
Toimintaympäristön luominen		
Toimintaa määrittävä kehys		

Kuvio 2. Yhdistävä luokka ”Miten tukea suunnitellun toiminnan avulla vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta?” ja sen yläluokat.

7.2 Toimintahetken suunnittelu

Yläluokka toimintahetken suunnittelu käsittelee haastatteluissa esille tulleita asioita, joita työntekijät ottavat huomioon suunnitellessaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tukevaa toimintaa perhekerhojen toimintahetkiin (Kuvio 3.). Näitä asioita ovat vuorovaikutusta tukeva toiminta, perheiden lähtökohdat ja suunnittelua ohjaavat asiat.

ALALUOKAT		YLÄLUOKKA
Vuorovaikutusta tukeva toiminta	}	Toimintahetken suunnittelu
Perheiden lähtökohdat		
Suunnittelua ohjaavat asiat		

Kuvio 3. Yläluokka ”Toimintahetken suunnittelu” ja sen alaluokat.

7.2.1 Vuorovaikutusta tukeva toiminta

Haastateltavat työntekijät kertoivat, että kaikissa ryhmissä toiminnan lähtökohdina on, että vanhemmat ja lapset toimisivat toimintahetkissä yhdessä. Tämä lähtökohdaisesti luo mahdollisuuden vanhemman ja lapsen väliselle vuorovaikutukselle.

Keskeisintä on että se toiminta on suunniteltu niin että se on vanhemman ja lapsen yhteistä toimintaa.

Koitetaan tukea sitä, että ne isommatkin lapset saavat sitä äidin huomiota. Me yritetään tarjota mahdollisuutta siihen. Että otetaan sitä vauvaa ja hoivataan sitä siinä niin että saavat kerrankin tehdä jotain kaksistaan siinä.

Samoin työntekijät kertoivat millaisen toiminnan kokivat tukevan vanhemman ja lasten välistä vuorovaikutusta. Tällaista toimintaa on työntekijöiden mielestä mm. erilaiset ohjatut laulu-, loru- ja leikkituokiot.

Meillä ollaa järjestetty paljon vuorovaikutuksellista toimintaa, mm. vauvakahvilassa pidetty loruilu-, leikki-, laulutuokioita, joissa tarkoituksena tämä on.

Suunnitella sellaista toimintaa, joka synnyttäisi vanhemmassa ja lapsessa yhteisen tekemisen iloa, et syntyis niitä ahaa elämyksiä, et tällästäänkin mä voisin tän lapseni kanssa tehdä vaikka kotona-kin.

7.2.2 Perheiden lähtökohdat

Asuinalue, sen luonne ja haasteet, vaikuttavat perhekerhoissa käyviin perheisiin. Avoimiin perhekerhoihin ovat kaikki perheet tervetulleita, joten heidän elämäntilanteessa ja syynsä käydä kerhossa vaihtelevat. Samoin perheiden taustat, esimerkiksi maahanmuuttajuus, vaikuttavat perheiden tarpeisiin ja haasteisiin perhekerhossa.

- emme ole suunnattu vain tietylle ihmisryhmälle vaan meillä on tervetulleita kaikki lapsiperheet taustasta riippumatta ja meillä on ennalta ehkäisevä arvomaailma.

Tää toiminta sopii kaikenlaisille perheille. Tää on tosi tärkeä teiniäideille, jotka on vähän ehkä hukassa, ei ehkä tiedä miten hommat pitäis mennä, ei ehkä oo tukiverkostoo, sit nimenomaan nää maahanmuuttajat lisäänty koko ajan ja niitä on täällä asiakkaanakin, et niille on tärkeä oppia kieltä, oppia tapoja, ja sit meillä käy ihan normi perheitä omakotitaloalueelta, kyllä nekin tarvitsee tukea on väsyny, mies matkustaa paljon, sukulaiset on kaukana.

Toiminta tulee suunnitella vastaamaan perheiden tarpeita. Työntekijät koki- kivat kuitenkin ryhmän sisäisen vaihtuvuuden vaikeuttavan tätä. Avoimen toiminnan luonteesta johtuen on vaikea tietää, keitä seuraavalla kerralla tulee paikalle, ja millaisia tarpeita juuri heillä on. Siinä missä toista perhettä pitää tukea arjen toimista selviytymiseen, toista vanhempaa saa kannustaa rentoutumaan liiasta pingottamisesta lastensa kanssa.

Et suurin osahan on hyvin voivia perheitä ainakin meidän alueella, tietenkin se tilanne voi olla kaupungin sisälläkin vähän eri- lainen eri puolella. - - Moni kauheesti lukee kaikkennäköistä kirjallisuutta, kasvatukseen liittyvää ja sellaista, niin heille on sitten kovin tarkkaa miten se ja se ja asettavat itselleen vähän liikaa tavoitteita, että ollaan yritetty mun työkaverin kanssa välillä sanoo- kin, että kyllä se lapsi siinä kasvaa, ettei tarvi ihan oppikirjan mu- kaan tehdä asioita, vaan että lasten kanssa voi välillä ottaa myös rennosti.

7.2.3 Suunnittelua ohjaavat asiat

Toimintahetkien suunnittelua ohjaa toimintakausia suunnitellessa tehty runko. Valmiin suunnitelman tarkkuus ja kesto vaihteli ryhmittäin. Se kuitenkin luo pohjan toimintahetkien suunnittelulle. Millaista toimintaa vii-

kolle on suunniteltu tai läheiset juhlapyhät vaikuttavat siihen, millaista sisältöä toimintahetkissä aiotaan toteuttaa. Tarkemmin hetken toteutusta voidaan suunnitella sen viikon tiimipalaverissa tai sopivan tilaisuuden ilmeessä työn keskellä. Tarkkoja suunnitelmia toimintahetkiin ei kuitenkaan voi lyödä lukkoon toiminnan avoimesta luonteesta johtuen.

Avoimiin ryhmiin ei ole ennakoilmoittautumista, joten paikalle tulevista perheistä ei ole varmuutta. Etukäteen ei voi tietää montako perhettä tulee tai minkä ikäisiä kerhoon osallistuvat lapset ovat. Tarvittaessa suunniteltua toimintaa tulee muokata tai sitten kokonaan vaihtaa toisenlaiseen toimintaan.

Yleensä me tehdään silleen, - - että syksystä tehdään syyslomaan saakka sinne nettiin se ohjelma ja sitten taas se loppu ja sitten taas tammikuussa tehdään tuonne hiihtolomaan ja sitten taas se kevät loppuun. Et silleen neljään osaan ollaan laitettu. - - Mut me on ajateltu, että näin on parempi, kun siinä vähän näkee sitä minkälaista väkeä täällä käy, niin osaa sitä paremmin suunnitella.

Perheiden toiveet ja mielenkiinnon kohteet, sekä heidän tarpeensa vaikuttavat myös toimintatuokioiden suunnitteluun. Työntekijät kertoivat, että ottavat vastaan toiveita vanhemmilta, samoin mielenkiintoisiksi tai mukaviksi koetut aiheet keräävät suuremman määrän perheitä koolle perhekerhoon. Työntekijät ottavat myös perheiden erityistarpeet huomioon toimintaa suunnitellessa.

Me kysellään palautetta toimintakauden lopussa ja pyydetään ehdotuksia sinne seuraavalle kaudelle. - - Ja koska meillä ei ole mitään tarkkaa runkoa, niin me pystytään elää sen ryhmän mukaan ja vaihtaa kesken kauden näitä meidän ohjelmia, jos sieltä nousee jotain sellaista mikä voisi olla ajankohtaista.

Jos meillä on vaikka askartelu hetki ja me huomataan, ettei kukaan lapsi viihdy siinä, niin sit vähemmän sitä ja enemmän selasta mistä ne on kiinnostunut.

Useampi työntekijä mainitsi, että heillä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen on läpäisy periaatteena kaikelle toiminnalle ja se otetaan huomioon kaiken toiminnan suunnittelussa.

Et kyllä se (vuorovaikutuksen tukeminen) on koko ajan kaikessa läsnä, se on toiminnan lähtökohtia.

7.3 Toimintaympäristön luominen

Yläluokka toimintaympäristön luominen käsittää asioita, jotka työntekijät kokevat tärkeiksi, jotta saavat luotua perhekerhoon toimintaympäristön, johon perheiden on mukava tulla, missä on hyvä olla ja mikä tukee lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. (Kuvio 4.) Nämä asiat ovat ryhmän aikataulurakenne, ilmapiiri ja käytössä olevat tilat.

ALALUOKAT		YLÄLUOKKA
Ryhmän aikataulurakenne	}	Toimintaympäristön luominen
Ilmapiiri		
Käytössä olevat tilat		

Kuvio 4. Yläluokka ”Toimintaympäristön luominen” ja sen alaluokat.

7.3.1 Ryhmän aikataulurakenne

Työntekijät ovat kokeneet hyvänä, että perhekerhoissa ei ole tiukkaa aikataulua. Kerhoille on määritetty alkamis- ja loppumisajat, mutta kerhossa käydään niiden puitteissa, oman aikataulun mukaan. Tämä antaa perheille, pienten lasten kanssa liukuma varaa, koska jokaisella perheellä on hieman omanlaisensa rytmit.

Eli me ei olla pidetty mitään tiukkaa aikataulua, että tänne saa tulla ihan omaan aikaansa, miten oman perheen rytmiin sopii, eli osa saattaa tulla heti puoli yhdeksän ja osa vasta sitten puoli yhdeltätoista. Ja osa taas lähtee pois jo sitten ennen yhtätoista syömään kotiin lounasta, kun toiset vasta tulee, eli sillai vapaa muotoisesti tässä saa tulla ja mennä.

Myöskään toimintaa ryhmässä ei ole sidottu tiukkoihin aikatauluihin, mutta kokoontumisilla on pääsääntöisesti tietty säännöllinen rakenne. Tämä pitää sisällään vapaata-aikaa keskusteluun ja lasten leikkeihin, toimintahetken ja kahittelun. Tämä tuo toimintaan ennustettavuutta ja tuttuutta. Toimintahetki järjestetään joko yhteisesti, kun odotettavissa olevat perheet ovat saapuneet paikalle, tai se järjestetään työpajana, mihin perheet voivat osallistua oman aikataulunsa mukaan.

Aina on jotain et sit on sitä vapaata olemista, meidän mielestä melkeen vanhemmille se on se juttu mikä siinä eniten, että ne saa olla vaan. Ei ne välttämättä ees vaatis niin paljon sitä toimintaa, kun mitä me ollaan tehty, et huomattiin just siinä syksyllä, kun alotettiin, että me tehtiin liikaa, -

Suurelta osin vapaata olemista, meillä ei siis oikeastaan ole mitään runkoa olemassa, vaan meillä on sitten siihen sellaisia leikki tai ohjelma tuokioita, jotka sijoittuvat ohjelman tai kokoontumisen alkupäähän, miten perheet ovat saapuneet paikalle. Meillä siis saa kulkea oman aikataulun mukaan.

7.3.2 Ilmapiiri

Toiminnan suunnittelun yhdeksi lähtökohdaksi työntekijät nimeivät leppoisaa ja sallivan ilmapiirin luomisen. Tämä tarkoittaa sitä, että lähtökohtai-

sesti avoimiin kerhoihin kaikki perheet ovat tervetulleita, ikään, perhe tilanteeseen, taloudelliseen tai sosiaaliseen tilanteeseen, ynnä muuhun sellaiseen katsomatta.

Me ollaan tällainen matalan kynnyksen kohtaamispaikka, tarkoituksena, että emme ole suunnattu vain tietyille ihmisryhmälle vaan meille on tervetulleita kaikki lapsiperheet taustasta riippumatta ja meillä on ennalta ehkäisevä arvomaailma. Meillä olis tarkoitus, että tämän alueen ihmiset tutustuvat toisiinsa ja löytävät ystävyys-suhteita.

Ja ollaan pyritty luomaan sellainen leppoisa tunnelma tänne, että kaikki on tervetulleita ja kaikki pääsee mukaan.

Ilmapiirin tulisi olla sellainen, että kaikki uskaltavat tuoda ajatuksensa esiin ja voisivat kokea olonsa ryhmässä hyvänä. Tämä vaatii työntekijältä herkkyttä sekä osallistumista keskusteluun, että hiljaisempien ja uusien vanhempien ottamista mukaan keskusteluun.

Aina kun uusia vanhempia lapsineen tänne niin me otetaan isompi rooli sillä kertaa, että me saadaan tutustutettua ne muihin perheisiin ja tähän tilaan ja tähän meidän toimintaan.

Samoin niitä piti kehua samaan tyyliin niin kuin lapsia, se tuntu alussa vähän hassulta, kun oli joku temppuilu jumppa tai musiikki homma, niin piti vanhemmillekin huudella, että: Hyvä vaikka Pekan äiti siellä, hyvä isä siinä! Et jes, jes, jes!! Mut ne tarvi sitä, ne vanhemmatkin, et ne uskalsi heittäytyä ja nolata itensä.

Työntekijät kokivat, että vanhemmat hakeutuivat vanhempi-lapsi-ryhmiin ennen kaikkea toisten vanhempien seuran ja vertaistuen takia, sekä saadakseen lapsensa leikkimään toisten lasten kanssa, ei niinkään järjestetyn toiminnan takia. Tämän takia työntekijät pitävät tärkeänä, että vapaalle olemiselle varataan ryhmän toiminnassa riittävästi aikaa. Toiminta ei sisällä pakollisia osuuksia, vaan vanhemmat saavat päättää haluavatko osallistua esimerkiksi toimintahetkiin.

Se kulttuuri mitä me koitetaan luoda ja ylläpitää on kaiken kaikkiaan vuorovaikutukselle avoin ja turvallinen. Sellainen, että jokainen voisi kokea, että sielä voi olla oma itsensä ja tuoda omia ajatuksiaan esiin ja voi toimia täysivaltaisena ryhmän jäsenenä ja että saa tukea niin henkilökunnalta kuin vertaisilta ja sielä ei tarvitse olla suorittamassa mitään vaan että sinne voi vaan tulla olemaan. Toiminta on avointa, eikä siihen tarvitse sitoutua, se luo myös sitä kulttuuria, että ne jotka sielä käy ovat omasta vapaasta tahdosta ja aktiivisia toimioita ja jakavat sitä kulttuuria. Sit me pidetään pientä kahvilaa tässä, et sekin on sellainen mukava hetki, et vanhemmat nauttii mahdolltomasti, kun ne saa antaa vauvansa meille syliin ja ne saa kerrankin juoda kahvinsa rau-

hassa. Se on ehkä päällimmäinen semmonen. Rento mukava, semmonen, et tulis tapaamaan muita perheitä kahvin ja seurustelun merkeissä, se on se tärkein.

7.3.3 Käytössä olevat tilat

Haastateltavat pitävät tärkeänä käytettävissä olevien tilojen tarkoituksen mukaisen käytön suunnittelua. Haastateltavat toivat esiin puutteita käytettävissä olevissa tiloissa. Ennen kaikkea tilat ovat ahtaita tai sokkeloisia. Tämä ei kuitenkaan ole ollut este toiminnalle, vaan on vaatinut tilojen käytön suunnittelua ja tilojen jakamista ja toimintojen eriyttämistä.

Sekin on ollut aika hyvä, kun meillä on ollut se pikkuhuone käytössä tuolla, niin kun siellä käydään vaikka käden töitä tekemässä niin huomaa, että joku äiti selvästi odottaa sellaista tilannetta, että siellä ei ole ketään muuta ja tulee sitten siinä vaiheessa, kun ei ole ketään muuta ja sitten siinä tilanteessa pystyy sitten kertomaan tilanteesta, joka kovasti mietityttää - - Se on semmonen tärkeä asia, minkä takia ollaa koitettukin pitää sellaista rauhallista tilaa tuolla. Koska ei se ole ihan helppo alkaa puhua niistä vaikeista asioista, jos tässä on viis muuta äitiä samassa tilassa korvat höröllä.

Tilat ovat olleet haasteena varsinkin silloin, kun ryhmässä on ollut paljon osallistujia. Toimintojen eriyttämisellä eri tiloihin on saatu rauhoitettua ryhmän toimintaa ja luotua rauhallisempaa ilmapiiriä. Joskus kuitenkin ihmisiä on vain liikaa tiloihin nähden, tämä on ollut joistain perheistä niin epämiellyttävää, että ovat poistuneet kerhosta.

Sanotaanko näin, että tietysti tää tila meinaa joskus käydä ahtaaksi. Tää fyysinen tila on joskus se este, et sit kun on paljon väkeä niin se tilannehan on rauhaton. Ja toisia vanhempia se ruuhka alkaa selvästi häiritsemään ja kun on monenlaisia lapsia, toiset on vähän vilkkaampia ja eri vanhemmat puuttuu vähän eri tavalla lapsensa käyttäytymiseen, et sellasia tilanteita tietysti tulee. Niin on sitten yritetty miettiä millä tavalla saatais se tilanne niin, että se olis kaikille miellyttävä ja mukava. Ollaan koitettu jakaa, kun huomaa, että niillä isommilla menee se vähän semmoseks ja kun on paljon pieniä, niin on mietitty, että mitäs tässä, ollaan sitten yritetty ehdotella, että mitäs jos vaikka pelaatte tässä jotain peliä ja yritetty löytää jokin rauhallinen paikka - - Sitten ollaan koitettu tota päiväkodin pihaa käyttää hyväksi, silloin kun päiväkodin lapset ei ole siinä. Jos tuntuu, että on kauhea ruuhka niin on sanottu, että myös pihaan voi mennä leikkimään, et saatais se tila riittämään niin, että kaikilla ois kuitenkin hyvä olla.

7.4 Toimintaa määrittävä kehys

Yläluokka toimintaa määrittävä kehys sisältää asioita, jotka muodostavat puitteet toiminnan suunnittelulle (Kuvio 5.). Millaisia tausta ajatuksia, odotuksia ja tarkoituksia vanhempi-lapsi-ryhmissä järjestettävälle toiminnalle on asetettu. Miten ryhmien toimintakaudet suunnitellaan ja miten toimintaa markkinoidaan perheille.

ALALUOKAT		YLÄLUOKKA
Toiminnan tausta-ajatukset	}	Toimintaa määrittävä kehys
Toimintakausien suunnittelu		
Perheiden tavoittaminen		

Kuvio 5. Yläluokka ”Toimintaa määrittävä kehys” ja sen alaluokat.

7.4.1 Toiminnan tausta-ajatukset

Toiminnan ja suunnittelun pohjana ovat ne tausta-ajatukset, joille toiminta perustetaan. Miksi tällaista toimintaa toteutetaan, mitä sillä ajatellaan saavutettavan ja miten tarve toteutettavalle toiminnalle perustellaan? Osa työntekijöistä kertoi toiminnan painotusten olevan enemmän varhaiskasvatuksessa, sekä perheille suunnatussa toiminnassa ja tämän lisäksi toiminta tarjoaa vanhemmille vertaistukea.

Asiakas perheen näkökulmasta tarjotaan toimintaa ja aktiviteettia lapsille sekä myös vanhemmille tällaista vertaisryhmää ja lapselle kasvua ja kehitystä tukevaa toimintaa.

Osa työntekijöistä taas mainitsi tärkeimmiksi tausta-ajatuksiksi perheiden kohtaamispaikkana toimimisen, perheiden tasa-arvoisuuden, vertaistuen ja ystävyyssuhteiden muodostumisen mahdollistamisen, perheiden arjen tukemisen ja vasta tämän jälkeen he kokivat tärkeäksi toimintahetken aikana järjestettävän toiminnan.

Me ollaan tällainen matalan kynnyksen kohtaamispaikka, tarkoituksena, että emme ole suunnattu vain tietyille ihmisryhmälle vaan meille on tervetulleita kaikki lapsiperheet taustasta riippumatta ja meillä on ennelta ehkäisevä arvomaailma. Meillä olis tarkoitus, että tämän alueen ihmiset tutustuvat toisiinsa ja löytävät ystävyyssuhteita. Meillä on monesti perhetyö muotoista tää meidän työ enemmän kuin ihan varhaiskasvatusta. Eli meillä on äidit huomioitu vahvasti tässä toiminnassa.

Eikä me olla haluttu tuupata liikaa ohjelmalla täyteen sitä päivää, koska meillä on se ajatus, että tärkeintä vanhemmille on se vertaistuki, eli he voivat tässä jutella, kun lapset leikkii ja lapsille taas on kavereita, kun ne siinä leikkii. Tietysti osa on aika pieniä, niin ne touhuilee niitä omia juttujaan siinä. Ehkä tärkeintä on kuitenkin se vanhempien keskinäinen vertaistuki.

7.4.2 Toimintakausien suunnittelu

Haastattelujen perusteella kaikissa vanhempi-lapsi-ryhmissä toteutettiin toimintakausien suunnittelu hieman eri tavoin. Toimintasuunnitelmaan laadittuja suunnitelmia oltiin valmiita muokkaamaan kaikissa ryhmissä tilanteen vaatiessa vielä kyseisenä päivänä, lukuun ottamatta ulkopuolisia esiintyjä tai järjestettyjä tapahtumia. Jossain ryhmässä suunniteltiin syys- ja kevätkausittain tuleva toiminta kerta kerralta valmiiksi.

Me tehtiin aika silleen, että syksy kerrallaan ja kevät puolella taas kevät kerrallaan, mut elettiin vähän siinä, jos oli hirveesti kaikkee ylimäärästä omassa työssä niin, kun meillä oli niitä normaali kerhojakin, missä oli vaan lapset. Niin me saatettiin helpottaa vähän perjantaita ja ottaa rennommin.

- et kyllä se on sellasta aika pitkälle suunniteltua, mutta eletään kuitenkin siinä hetkessä ja suunnitelmia voidaan muuttaa ja joustaa ja semmosta luovuutta tässä kerhossa tarvitaan, ehkä vähän enemmän kuin normiryhmässä.

Osassa ryhmistä suunniteltiin kalenterin kanssa yleiset raamit, esimerkiksi toiminta- ja loma-ajat, juhlapyhät, mutta varsinainen toteutuva toiminta julistettiin vain noin kuukausi pari kerrallaan tai suunniteltiin viikko kerrallaan tiimipalaverissa. Näissä ryhmissä toimintaa yritettiin mukauttaa mahdollisimman hyvin ryhmän tarpeita ja toiveita vastaavaksi. Tämän takia toimintakausien suunnittelu elää hyvin paljon toimikauden aikanakin.

Tietysti jotkut raamit suunnitellaan toimintakaudelle, eli lasketaan toiminta-ajat, loma-ajat, siitä lähdetään, sitten tiettyjä teemoja, ja myös kalenterin kanssa vähän katsotaan ja huomioidaan juhlapäivät, isänpäivät, äitienpäivät, joulut, pääsiäiset, että ne on siinä mukana toiminnassa.

Yleensä me tehdään silleen, että syksyllä kahteen otteeseen, että syksystä tehdään syyslomaan saakka sinne nettiin se ohjelma ja sitten taas se loppu ja sitten taas tammikuussa tehdään tuonne hiihtolomaan ja sitten taas se kevät loppuun. Et silleen neljään osaan ollaan laitettu. Se on haasteellista itellekin miettiä kauheen pitkälle, vaikka tiedän, että osassa kerhoista tehdään kerralla syksyksi ja kevääksi ohjelma. Mut me on ajateltu, että näin on parempi, kun siinä vähän näkee sitä minkälaista väkeä täällä käy, niin osaa sitä paremmin suunnitella. Kuinka paljon väkeä käy ja minkä ikäisiä lapsosia käy. Sit voi miettiä sitä toimintaa, et mitä sitten järjestetään.

Meillä sellaset isommat niin kuin vierailijat kutsutaan jostain aiheesta ja mää teen sellasen kauden alussa, mietin, että sopivassa suhteessa olis viihdettä ja taas asiaa. Teen semmoset perusrungot kausille ja sitten me yhdessä mietitään viikkopalaverissa sen viikon tarkempi sisältö, tuokiot yms, työntekijöiden kesken. Ja koska meillä ei ole mitään tarkkaa runkoa, niin me pystytään elää sen

ryhmän mukaan ja vaihtaa kesken kauden näitä meidän ohjelmia, jos sieltä nousee jotain sellaista mikä voisi olla ajankohtaista.

7.4.3 Perheiden tavoittaminen

Vanhempi- lapsi-ryhmillä ei ole varaa erityiseen markkinointiin. Uusia ja nykyisiä kävijöitä houkutellessaan omien nettisivujen kautta. Siellä esitellään toimintaa ja ennen kaikkea kerrotaan kokoontumisajat ja kerroille suunniteltu toiminta. Vanhemmat haluavat etukäteen tietää, mitä on milloinkin luvassa. Suosituimmat aiheet saattavat houkuttaa kävijöitä ruuhkaksi asti. Tämän tulevista toimintasisällöistä tiedottamisen takia toiminnan sisällöt tulee määrittää edeltä käsin. Tämä rajoittaa toiminnan muokkaamista kulloisenkin ryhmän tarpeisiin.

Et sit vähän riippuu meidän ohjelmasta. Meillä on netissä meidän ohjelma. Et jotkut tietyt ohjelmat selvästi vetää enemmän väkeä, jolloin saattaa olla semmonen parikymmentäkin perhettä.

Tärkeimmiksi keinoksi markkinoida vanhempi-lapsi-ryhmäänsä työntekijät mainitsivat kuitenkin tyytyväiset kävijät, jotka houkuttelevat uusia tuttava perheitään mukaan toimintaan. Viesti hyvästä toiminnasta leviää työntekijöiden mukaan hyvin vanhempien välillä ja esimerkiksi netin keskustelufoorumeilta vanhemmat kyselevät oman alueen palvelutarjonnasta.

Se on kiva, et sana on levinny ja puskaradio on kyllä se paras mainoskanava. Kyllä noi vanhemmat keskenään puhuu ja jossain facebookissa puhuvat ja ettivät sieltä ryhmistä tietoa, et mihin vois mennä.

Lapsikerhojen ja tapahtumien yhteydessä houkutellessaan vanhempia tutustumaan vanhempi-lapsi-ryhmiin. Myös neuvoloista ohjataan perheitä tutustumaan alueen vanhempi-lapsitoimintaan.

Niistä jo osas vähän kattoo, mut melkein aina on tullu joku aivan uus. Joskus ne tulee sen kerran, joskus ne käy pari kertaa ja sit on semmosia, jotka ei käy näissä mejän muissa kerhoissa.

Et vaikka meillekin on jossain vaiheessa tullut perheitä neuvolan ohjaamina tai neuvomina.

7.5 Millaisia välineitä ja esteitä työntekijällä on tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä?

Tutkimuksen toisella tutkimuskysymyksellä haluan selvittää millaisia välineitä työntekijöillä on työssään tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, sekä millaisia esteitä heidän työssään on sen tukemiselle. Aineistosta nousi esiin neljä yläluokkaa. Nämä neljä yläluokkaa taas jakaantuvat yhteentoista alaluokkaan (Kuvio 6.), joiden alta löytyvät teemat, jotka

käsittelevät/tukevat kulloistakin alaluokkaa. Teemat on redusoitu suoraan tekstistä nousseista ajatuksista.

ALALUOKAT		YLÄLUOKAT		YHDISTÄVÄ LUOKKA
Läpäisyperiaate	}	Suunniteltu toiminta	}	Millaisia välineitä ja esteitä työntekijällä on tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä
Työtavat ja -välineet				
Hetkessä eläminen				
Työntekijän esimerkki	}	Työntekijän ja vertaisten esimerkki sekä tuki		
Konkreettinen apu				
Vertaistuki				
Vanhempien huolien kuuntelu ja jakaminen	}	Keskustelu ja kuuntelu		
Rajoittamaton keskustelu				
Ohjattu vertaiskeskustelu				
Resurssit	}	Vuorovaikutuksen tukemista vaikeuttavat tekijät		
Avoin toiminta				

Kuvio 6. Yhdistävä luokka ”Millaisia välineitä ja esteitä työntekijällä on tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä” ja sen yläluokat sekä alaluokat.

Aineistosta nousi esiin neljä keskeistä keinoa tai estettä mitä työntekijät kohtaavat työssään tukiessaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Yhdistävä luokka siis jakaantuu neljään yläluokkaan: Suunniteltu toiminta, Työntekijän ja vertaisten esimerkki sekä tuki, Keskustelu ja kuuntelu, sekä vuorovaikutuksen tukemista vaikeuttavat tekijät (Kuvio 7.).

YLÄLUOKAT		YHDISTÄVÄLUOKKA
Suunniteltu toiminta	}	Millaisia välineitä ja esteitä työntekijällä on tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä
Työntekijän ja vertaisten esimerkki sekä tuki		
Keskustelu ja kuuntelu		
Vuorovaikutuksen tukemista vaikeuttavat tekijät		

Kuvio 7. Yhdistävä luokka ”Millaisia välineitä ja esteitä työntekijällä on tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä” ja sen alaluokat.

7.6 Suunniteltu toiminta

Yläluokka Suunniteltu toiminta jakautuu kolmeen alaluokkaan: Läpäisyperiaate, Työtavat ja -välineet, sekä Hetkessä eläminen (Kuvio 8.). Perhekerhojen kokoontumiseen kuuluu suunniteltua ja ohjattua toimintaa. Kaksi työntekijää kertoi, että vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen on läpäisevä periaate kaikessa heillä tapahtuvassa toiminnassa. Myös muut haastateltavat pitivät sitä tärkeänä lähtökohtana toiminnansuunnittelulle.

Työntekijöillä on käytössä monenlaista työvälinettä ja työtapaa vuorovaikutuksen tukemiseen, mitä tarpeen mukaan sisällyttävät suunniteltuun toimintaan. Avoimessa toiminnassa tärkeää on myös hetkessä eläminen ja valmius muuttaa toteutettavaa ja suunniteltua toimintaa kulloisellekin ryhmälle sopivaksi ja tarkoituksen mukaiseksi.

ALALUOKAT		YLÄLUOKKA
Läpäisyperiaate	}	Suunniteltu toiminta
Työtavat ja -välineet		
Hetkessä eläminen		

Kuvio 8. Yläluokka ”Suunniteltu toiminta” ja sen alaluokat.

7.6.1 Läpäisyperiaate

Jokaisessa vanhempi- lapsi-ryhmässä, jota tutkimus käsittelee, toiminta on perustaltaan suunniteltu tukemaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Kaksi haastateltavaa mainitsee sen koko toimintaa läpäisevänä toiminnan lähtökohtana.

Kaikki alkaa siitä, että me puhutaan siitä sen porukan kanssa mikä meillä on silloin töissä: Miten me pystyttäis sitä tukemaan eri teemoilla, miten se liittyy eri vuoden aikoihin, onko jotain ideoita, miten liittää sitä askarteluihin, musiikkituokioihin tai jumppatuokioihin. Se vuorovaikutus on sellanen läpäisevä asia meidän toiminnan suunnittelussa.

Kaikki ryhmät toteuttavat toimintaa, jossa vanhemmat ja lapset toimivat pääsääntöisesti yhdessä. Tämä mahdollistaa vuorovaikutuksen toiminnan aikana. Tarvittaessa tuetaan vanhemman ja lapsen yhteistä toimintaa esimerkiksi hoitamalla pienempää sisarusta toiminnan ajan.

Yhdessä, eli se on se meillä perhekerhon idea, että vanhemmat tekevät lastensa kanssa. Et me sitten usein jos on vanhempi sisarus niin saatetaan sanoa, että annappa meille se vauva, et saat sitten sen isomman kanssa tehdä. Koitetaan tukea sitä, että ne isommatkin lapset saavat sitä äidin huomiota.

7.6.2 Työtavat ja -välineet

Työntekijät mainitsivat vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tukevana työtapoina ja menetelminä erilaiset laulu-, loruilu-, leikki- ja jumppahetket, joissa vahvistetaan vanhemman ja lapsen välistä läheisyyttä ja vuorovaikutusta. Tällaiseen hetkeen saattaa liittyä myös konkreettista ohjaamista vuorovaikutukseen.

Sitten on ihan sellaista missä on keskitytty ihan tähän vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen, kuten nyt vaikka vauvajumppat, lorut, leikit ja laulut, joissa keskitytään siihen kehon hahmotukseen ja näin.

Meillä ollaa järjestetty paljon vuorovaikutuksellista toimintaa, mm. vauvakahvilassa pidetty loruilu-, leikki-, laulutuokioita, joissa tarkoituksena tämä on. Välillä vauva kahvilassa mää saatan ihan ohjata siihen, miten leikitään vauvan kanssa ja miten leikitään samalla yhdessä niitä. Sanallisestikin saatan perustella, miksi on tärkeää, että kun nyt loruillaan, niin että mihin sä katsot tai miten sä pidät lasta ynnä muuta. Ja isommilla tietysti samallalailla mää tykkään pitää laulu- ja loruiluhetkiä ja jumppatuokioita, missä on kummatkin, aikuinen ja lapsi mukana, ettei pelkästään lapsille ohjattuja tuokioita, vaan silleen, että mää lempeästi puolipakotan vanhemmat mukaan. Tai kauppaleikkejä tai jotain semmosia, missä vanhemmat on mukana.

Työntekijät pitävät kuuntelua ja keskustelua vanhempien kanssa myös tärkeinä työvälineinä, minkä avulla pystytään pureutumaan perheen haasteisiin ja tarpeisiin, sekä jakamaan yhteisiä kokemuksia. Vain kuulemalla perheitä voi ymmärtää heidän tarpeensa ryhmässä. Työntekijä voi myös helpottaa vanhempien taakkaa, kun he saavat purkaa sydäntään työntekijälle. Murheiden jakaminen jonkun kanssa helpottaa jo itsessään.

Ehkä se kuuntelu on kuitenkin se kaikista tärkein. Moni kaipaa sitä kuuntelijaa, ehkä kaikilla ei oo niitä sukulaisia tässä lähellä, että osa on sellasia, että on muuttanut juuri tänne eikä oikeen tunne ketään. Täällä pääsevät sitten vähäsen, onhan se vähän äidillä, usein äidillä joka on sielä kotona niin aika yksinäistäkin. Äidit ovat sanoneetkin, että on ihanaa, kun täällä saa puhua aikuisten kanssa ja kertoa niitä asioista, joita siellä kotona yksin päässään pohtii ja miettii. On ihanaa kun saa täällä sitten niitä kertoa meille ja toisille vanhemmille. Se kuuntelijan rooli on meillä tosi tärkeä juttu. Moneenkaan asiaan vanhemmat ei kaipaakaan mitään ohjeistamista vaan sen että saa vaan kerrottua sen asian jollekin, niin se jo helpottaa sitä oloa. Vaan he odottaa meiltä sitä myötä elämistä.

7.6.3 Hetkessä eläminen

”Toiminta täytyy suunnitella, jotta sitä voitaisiin muuttaa”. Tämä ajatus tuli selkeästi esiin kaikissa haastatteluissa. Vanhemmille kerrottavien toiminnan sisältöjen tulee olla sen verran laaja-alaiset, että niiden sisällä on liikumavaraa toteuttaa toiminta ryhmän mahdollisuuksien ja tarpeiden mukaisesti. Esimerkiksi pääsiäisaskartelu voi olla haastava tai helppo, riippuen paikalle saapuvien lasten iästä ja taidoista.

Ja koska meillä ei ole mitään tarkkaa runkoa, niin me pystytään elää sen ryhmän mukaan ja vaihtaa kesken kuden näitä meidän ohjelmia, jos sieltä nousee jotain sellaista mikä voisi olla ajankoh- taista.

Et vanhemmille meillä sataa näkyä niin, et meillä on pääsiäisas- kartelua, mut se sisältö muokattiin sit sen mukaan mitä me ehdit- tiin alkuvalmisteleen ja ketä tuli paikalle.

Työntekijöiden pitää tarkkailla paikalle saapuvia perheitä, ja vasta silloin lopulta päättää mitä tehdään tai miten suunniteltu toiminta toteutetaan. Sa- moin työntekijöiden tulee olla valppaana näkemään paikalla olevien perhei- den tarpeet ja yrittää vastata niihin.

Eli koska ei ole lukkoon lyötyä suunnitelmaa tai raameja, se luo aina sellaista liikkuma vapautta. Saatetaan ihan silleen päiväkoh- taisestikin, jos aamulla lapsi tulee lehden kanssa, että mää näin lehdessä, tais olla joku Barbie lehti, että täällä on tällänen kiva askartelu juttu, että voidaanko tehdä tää. Sithän me tehdään se, kun meillä on siinä ennen aamupiiriä aikaa niin niitten lasten kanssa. Ja sit kaikki ideat hyödynnetään. Yksi keskeinen periaate meidän toiminnassa on, että se olisi asiakaslähtöistä. Ja että se vastaisi asiakkaiden toiveisiin.

Sää et voi tietää vaikka sää suunnittelisit mitä, että minkä ikäsiä tulee paikalle. Joskus sää oot voinu rakentaa jumppasaliin jonkun pallonheittoradan ja sitten paikalle tuleekin viis alle vuoden van- ha vauvaa, niin et sää sitten voi vetää semmosta. Siinä täytyy koko aamu tsekkailla mimmosta porukkaa tulee ja laskeskella, että vedetäänkö tää vai keksitäänkö jotain muuta.

7.7 Työntekijän ja vertaisten esimerkki sekä tuki

Yläluokka työntekijän ja vertaisten esimerkki ja tuki pitää sisällään alaluo- kat Työntekijän esimerkki, konkreettinen apu ja vertaistuki (Kuvio 9.). Työntekijät pitivät hyvin tärkeänä vanhemman ja lapsen välisen vuorovai- kutuksen tuen muotona ryhmässä toisilta vanhemmilta, sekä työntekijöiltä saatua esimerkkiä vuorovaikutukseen. Perhekerhoissa sekä työntekijät että toiset vanhemmat auttavat toisiaan myös konkreettisesti.

ALALUOKAT		YLÄLUOKKA
Työntekijän esimerkki	}	Työntekijän ja vertaisten esimerkki sekä tuki
Konkreettinen apu		
Vertaistuki		

Kuvio 9. Yläluokka ”Työntekijän ja vertaisten esimerkki ja tuki” ja sen alaluokat.

7.7.1 Työntekijän esimerkki

Työntekijä näyttää esimerkkiä sekä aikuisten välisestä, että aikuisen ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta. Työntekijöiden keskinäinen yhteistyö, sekä työntekijöiden toiminta suhteessa vanhempiin pitäisi toimia mallina ja esimerkkinä aikuisesta tavasta toimia vuorovaikutuksessa.

Tärkein on varmaan se oma esimerkki, miten itse puhuu lapsille, miten ite puhuu työkaverille, miten täällä muille. Et se on varmaan se mun mielestä tärkein. Et ne vanhemmat voi oikeesti kattoo meistä mallia. Kun ite toimii niin, et sää pystyt sen perusteleen, jos vanhemmat pyytää sulta perusteluita.

Työntekijät antavat mallia lasten kanssa vuorovaikutuksessa olemisesta, kaikessa toiminnassaan lasten kanssa, pitäessään pientä sylissä ja puhuessa sekä leikkiessä isompien kanssa. Samoin ristiriitatilanteet ja rajojen asettaminen lapsille ryhmässä, antaa vanhemmille mallia, miten toimia itse rajoittaessaan lastaan tai ratkoessaan lasten välisiä ristiriitoja. Työntekijä voi myös näyttää tarkoituksellisesti esimerkkiä ja mallintaa vuorovaikutusta lapsen kanssa, esimerkiksi laulu- ja lorutuokioissa.

Välillä vauva kahvilassa mä saatan ihan ohjata siihen, miten leikitään vauvan kanssa ja miten leikitään samalla yhdessä niitä. Sannallisestikin saatan perustella, miksi on tärkeää, että kun nyt loruillaan, niin että mihin sä katsot tai miten sä pidät lasta ynnä muuta.

Ja sitä me siellä juuri sillä meidän esimerkillä, kuinka me puhutaan lapsille, kuinka me komennetaan lapsia ja puhutaan vanhemmille. Niin sen avulla me voidaan näyttää sitä esimerkkiä niille äideille, että näin voi hoitaa tän asian. Ja on huomannu monestakin äidistä, että niillekin on tullut sellaista itsevarmuutta

komentaa ja asettaa niitä rajoja. Koska monesti kun ollaan tällänsä perhekahvilassa, kun se oma lapsi törttöilee jotakin, niin siinä voi olla vanhemmilla sellanen kynnyks, että uskallanko mä komentaa?

7.7.2 Konkreettinen apu

Työntekijät voivat tarjota vanhemmille myös konkreettista apua, esimerkiksi ottamalla vauvan hoitoonsa siksi aikaa, kun vanhempi ja isompi sisarus osallistuvat toimintaan. Tällaista apua työntekijät pitävät hyvin tärkeänä, koska monilla vanhemmilla on huono omatunto, koska aikaa ei vauvan hoidolta jää riittävästi isommille lapsille.

Koitetaan tukea sitä, että ne isommatkin lapset saavat sitä äidin huomiota. Me yritetään tarjota mahdollisuutta siihen. Että otetaan sitä vauvaa ja hoivataan sitä siinä niin että saavat kerrankin tehdä jotain kaksistaan siinä. Sehän on usein semmoinen paikka, että monet vanhemmat potevat huonoa omaa tuntoa, kun tuntuu siltä ettei oo aikaa sille isommalle, kun vauva vie niin paljon aikaa.

Konkreettista apua työntekijät voivat myös antaa neuvoessaan vuorovaikutuksessa, konkreettisten esimerkkien avulla. Työntekijä voi auttaa vanhempaa parempaan vuorovaikutukseen lapsensa kanssa mallintamalla ja näyttämällä konkreettista toimintaa yleisesti toiminta hetkissä tai yksityisesti. Työntekijät painottivat hienotunteisuutta, jotta perheet eivät kokisi ohjaamista arvosteluna.

Tietysti se on aika tällaista hienovaraista (tukea), et se ei niin kuin näy koko ryhmälle. Luonnollisesti sitten niin kuin ohjaustuokioiden aikana, jos on tarvetta mutta myös niiden ulkopuolella käydä keskustelua tai konkreettisesti pukemistilanteissa tai ruokailutilanteissa, että kun näkee ne tilanteet mitkä on hedelmällisiä siihen sellaiseen tukeen tai keskusteluun.

No tällaisissa tilanteissa on järjestetty tarkoituksella leikkihetkiä, jotka ovat järjestetty niin että vanhempi ja lapsi ovat paikalla, yhdessä tehdään ja me näytetään mallia ja saatetaan niistä jutellakin ja vähän ohjata ihan käytännössä, miten tehdään. Se on ehkä se tapa miten me on siihen puututtu.

Tarpeen vaatiessa työntekijän tulee myös ohjata perhettä saamaan apua muualta, jos työntekijän keinot eivät riitä. Työntekijä voi esimerkiksi tarvittaessa ottaa perheen puolesta yhteyttä neuvolaan tai perheneuvolaan, jos niin yhdessä sovitaan.

Meidän tehtävä tukea sitä vanhemman ja lapsen välistä suhdetta ja turvata sitä. Ja havainnoida sitä, et jos me huomataan, et joku suhde onkin haitallinen jommalle kummalle, et vanhempi on väsynyt tai lapsella on siitä suhteesta haittaa, niin on meidän velvollisuus puutua niihin.

Lähinnä perhekerholaisia neuvotaan ottamaan yhteyttä neuvolaan ja sitten on tarjottu sitäkin vaihtoehtoa, että voidaan mekin olla yhteydessä, jos haluaa ja sillä tavalla pyritty tekeen matalaksi se kynnyks ottaa apua vastaan ja tuettu siihen, että pitää vaan rohkeesti ottaa sitä apua vastaan, kun sitä tarvii. Perheneuvola kuullostaa monen vanhemman korvaan hirveeltä paikalta. Ollaan sitten yritetty

kertoa mikä paikka se on ja että sinne voi kuka tahansa olla yhteydessä ja yritetty tehdä matalaksi se kynnyks soittaa sinne, jos sitä tarvetta sitten on.

7.7.3 Vertaistuki

Työntekijöiden mielestä vertaiset, eli toiset samassa tilanteessa olevat perheet, ovat tärkeimpiä syitä perheille tulla vanhempi-lapsi-ryhmään. Vanhemmat ammentavat toisiltaan tietoa, toimintatapoja ja ottavat mallia heiltä siitä, miten he toimivat vuorovaikutus tilanteissa lapsiensä kanssa.

Avoimessa se (vertaistuki) ihan tukee vähintään yhtä paljon kuin työntekijän tai ohjatun toiminnan tuki. Ja vielä enemmän varmaan mitä pienemmästä lapsesta on kyse. Yleensä se tulee tällaisten haasteellisten tilanteiden kautta, siellä vanhemmat ihan pyytää toisiltaan neuvoa tai toteaa, että olipa taas rankka aamu. Varmaan enemmän muutenkin niiden ongelmakohtien kautta.

Esimerkiksi äidit tulee meidän ryhmiin ja näkevät miten toiset äidit tekevät lastensa kanssa. Se tuntuu olevan aika iso juttu, varsinkin ensimmäisen lapsen kanssa oleville tällänen tietty malliopiminen ja nähdä erilaisia tapoja ja toimia miten olla lapsen kanssa, niillä voi olla isokin merkitys. Nuoret ja vanhemmatkin äidit tsummaa hyvin tarkkaan miten toiset äidit tekee, vaikkei aiheesta varsinaisesti keskenään puhuisikaan. Kyllä se vaikuttaa kun näkee miten se vieruskaveri tämän homman hoitaa. Välillä vanhemmat keskustelevat ihan spontaanistikin omista ongelmatilanteistaan keskenään.

Kun kuitenkin sen vanhemman pitää oppia huolehtimaan siitä lapsesta ja jaksamaan se arki ja ottaa se lapsi siihen mukaan, niin ne näkee sitä kautta, et hei, nää jutut ei oo niin vakavaa ja sää saat ottaa sen sun lapses kanssa ihan rennosti, eikä sun sen jokasesta itkusta tai kiukusta tarvi olla kauheen ressaantunut, kun sää pahotit sen mielen. Niin ne oppii huomaan, ettet sää sitä lasta hajota niin vaikka sää sitä komennat. Kun ne äitit näkee niitä muita äitejä hoitamassa niitä lapsia, niin ne oppii luottamaan siihen, että vaikka mä teinkin tän asian näin en mä ole huono äiti.

Kokemus siitä, että toisillakin perheillä on samanlaisia haasteita ja elämäntilanteita saa aikaan vanhempien välille jaettuja kokemuksia. Vanhemmat voivat kokea tulevansa ymmärretyksi ja toisten kertomuksista saa tukea ja toivoa, siitä että lapset kasvavat ja kehittyvät.

Sit on kiva, etteivät he puhu vaan meidän kanssa, vaan myös keskenään. Se on mun mielestä tosi tärkeää, et ne vanhemmat puhuvat keskenään, et ”ai teilläkin, et niin meilläkin”. Jotenkin siinä voi huokasta helpotuksesta, kun voi huomata ettei tää oookaan vaan meidän perheen tilanne, et okei, tolla toisellakin lapset kiu-

kuttelee. Se antaa myös sellaista tukea siihen omaan vanhemmuuteen, kun muillakin on se sama tilanne siellä niiden pienten lasten kanssa.

7.8 Keskustelu ja kuuntelu

Yläluokka Keskustelu ja kuuntelu pitää sisällään alaluokat: Vanhempien huolien kuuntelu ja jakaminen, Rajoittamaton keskustelu ja Ohjattu vertaiskeskustelu (Kuvio 10.). Keskustelu on kaiken alku, sen kautta vanhemmat tutustuvat toisiinsa ja työntekijöihin. Keskustelut ja niiden sisällöt muovautavat osaltaan sitä millaiseksi ja kuinka sallivaksi ilmapiiri perhekerhossa muodostuu. Saavatko tai uskaltavatko kaikki osallistua keskusteluun? Miten työntekijät ohjaavat keskustelua, tai kuuntelevat mitä vanhemmilla on sanottavana?

ALALUOKAT		YLÄLUOKKA
Vanhempien huolien kuuntelu ja jakaminen	}	Keskustelu ja kuuntelu
Rajoittamaton keskustelu		
Ohjattu vertaiskeskustelu		

Kuvio 10. Yläluokka ”Keskustelu ja kuuntelu” ja sen alaluokat.

7.8.1 Vanhempien huolien kuuntelu ja jakaminen

Haastatteluista käy ilmi, että työntekijät pitävät vanhempien kanssa keskustelua tärkeänä työvälineenä. Sen avulla pääsee sisälle siihen millaisessa tilanteessa perheet elävät ja millainen heidän kokemusmaailmansa on. Vanhemmat eivät yleensä hae työntekijöiltä suoria vastauksia tai ratkaisuja ongelmatilanteisiin vaan ennemmin myötäelämistä ja henkistä tukea ja kannustusta.

Vanhemmat on hirveen hyvin, kun ne on tutustunu ja oppinu luotetaan meihin, niin saattanu perhekahvilassakin tulla sanoon, että pystyskö teistä jompikumpi tulla, et hänellä olis asiaa, et sit halua semmosen pienen hetken puhua, jos on jotain mielenpäällä tai jääny askarruttamaan, et sit mietitään niitä keinoja yhdessä.

Vanhemmat pääsääntöisesti kertovat asioistaan omaehtoisesti työntekijälle. Vaikeissakin tilanteissa vanhemmat kokevat tärkeäksi saadessaan jakaa asiansa ulkopuolisen kuulijan kanssa. Monella vanhemmalla ei ole lähellään ihmisiä, joilla olisi aikaa tai halua kuunnella heidän mielteitään tai huoliaan. Toiset vanhemmat ovat myös korrekteja ja antavat tilaa toisilleen kahdenkeskiseen keskusteluun työntekijöiden kanssa.

Mutta sitten vanhempien kanssa ollaan sitten yhdessä jos he on, ja usein he on tietoisia tilanteesta ja hakevat sitä tukea ja usein se riittää, että saa jutella jonkun tilanteen ulkopuolisen kanssa.

Sekin on ollut aika hyvä, kun meillä on ollut se pikkuhuone käytössä tuolla, niin kun siellä käydään vaikka kädentöitä tekemässä niin huomaa, että joku äiti selvästi odottaa sellaista tilannetta, että sielä ei ole ketään muuta ja tulee sitten siinä vaiheessa, kun ei ole ketään muuta ja sitten siinä tilanteessa pystyy sitten kertomaan tilanteesta, joka kovasti mietityttää esimerkiksi ja on selkeesti se tarve jutella, niin sitten on mukava, et on sellanen rauhallinen hetki, ja toiset vanhemmat on ihanan korrekteja, et kun ne huomaa et me tässä puhutaan jotain, niin ”Me tullaankin vähän myöhemmin”, Antavat sen rauhan sille vanhemmalle jutella meidän kanssa rauhassa. Se on semmonen tärkeä asia, minkä takia ollaa koitettukin pitää sellaista rauhallista tilaa tuolla. Koska ei se ole ihan helppo alkaa puhua niistä vaikeista asioista, jos tässä on viis muuta äitiä samassa tilassa korvat höröllä.

7.8.2 Rajoittamaton keskustelu

Työntekijät pitävät tärkeänä, että ovat kuulolla ja osallistuvat tarpeen mukaan vanhempien kanssa keskusteluun. On kuitenkin tärkeää, ettei kaikki ryhmässä käytävä keskustelu ole ohjattua tai aiheiltaan rajattua. Vanhempien tulee saada keskustella kaikista tärkeästä tai sillä hetkellä ajankohtaiseksi kokemista aiheista. Se, että vanhemmat saavat välillä puhua aikuisten kanssa omista mielenkiinnon kohteistaan, auttaa heitä jaksamaan kotona vuorovaikutusta pienen lapsen kanssa, josta ei vielä ole varsinaiseksi keskustelukumppaniksi.

Äidit ovat sanoneetkin, että on ihanaa, kun täällä saa puhua aikuisten kanssa ja kertoa niitä asioita, joita sielä kotona yksin päässään pohtii ja miettii. On ihanaa kun saa täällä sitten niitä kertoa meille ja toisille vanhemmille.

Kun vielä tutustuu perheisiin niin niihin tulee sellanen mukava suhde. Heidän kanssaan jutellaan niitä näitä laidasta laitaan, kaikkea mikä ei liity lapsiin, mutta puhutaan myös paljon lapsista.

Se kulttuuri mitä me koitetaan luoda ja ylläpitää on kaiken kaikkiaan vuorovaikutukselle avoin ja turvallinen. Sellainen, että jokainen voisi kokea, että sielä voi olla oma itsensä ja tuoda omia ajatuksiaan esiin ja voi toimia täysivaltaisena ryhmän jäsenenä ja että saa tukea niin henkilökunnalta kuin vertaisilta ja sielä ei tarvitse olla suorittamassa mitään vaan että sinne voi vaan tulla olemaan.

Vanhempi-lapsi-ryhmien yhtenä tärkeimpänä tarkoituksena on toimia perheiden kohtaamispaikkana, jotta perheet voisivat kohdata toisia samassa tilanteessa eläviä perheitä. Tämä mahdollistaa ystävyysuhteiden syntymisen ja perheiden tukiverkoston vahvistumisen. Ystävyysuhteiden syntymiselle on tärkeää riittävä vapaan keskustelun ja kahittelun aika, jolloin on mahdollisuus vaihtaa omia kuulumisia ja tutustua uusiin ihmisiin.

Ja sit sitä verkostoitumista niitten koti-äitien välillä, et meillä on nyt viime syksystä tähän kevääseen vanhemmat ystäväystynyt ja tua puhutaan, ensin siä puhuttiin alkusyksystä säästä, mut nyt siä suunnitellaan yhdessä jonkun äidin häitä ja jaetaan synnytyskokemuksia, raskauskokemuksia ja siellä puhutaan jo ihan oikeita asioita ja jaetaan sydänsuruja ja parisuhdeongelmista puhutaan. Siinä tuli jo ihan ittellekkin sellanen terapeutin, terapiapäivä, et se on kyllä tosi kiva.

Rento mukava, semmonen, et tulis tapaamaan muita perheitä kahvin ja seurustelun merkeissä, se on se tärkein.

7.8.3 Ohjattu vertaiskeskustelu

Haastatteluissa kävi ilmi, että varsinkin toimintakausien alkaessa tai uusien perheiden tullessa ryhmään työntekijät käyttävät työvälineenä ns. ohjattua vertaiskeskustelua. Työntekijät johdattelevat keskustelua haluttuihin aiheisiin ja kannustavat kaikkia liittymään keskusteluun. Vanhempien tutustuksessa paremmin toisiinsa ohjauksen ja kannustuksen tarve vähenee.

Heillä se ei oo niin luontevaa tai se ei tuu niin helposti, että sitä pitää työntekijänä auttaa, niin että heittää sitä palloa ” Mites teillä” tai kun on saman ikäisiä lapsia tai onko tullu muilla tällästä esiin.

Aina kun uusia vanhempia lapsineen tänne niin me otetaan isompi rooli sillä kertaa, että me saadaan tutustutettua ne muihin perheisiin ja tähän tilaan ja tähän meidän toimintaan.

Toisinaan työntekijät voivat lähteä ohjaamaan tai kannustamaan jo alkanutta keskustelua, jos aihe tuntuu koko ryhmän kannalta merkittävältä. Samoin työntekijä voi herätellä keskustelua ja väistyä syrjään keskustelusta sen kunnolla käynnistyttyä. Ohjatulla vertaiskeskustelulla voidaan käydä läpi vuorovaikutuksen ongelmakohtia, löytää keinoja ja ratkaisuja niihin vertaisten kokemuksilla.

Välillä vanhemmat keskustelevat ihan spontaanistikin omista ongelmatilanteistaan keskenään ja välillä mää saatan olla ite mukana näissä keskusteluissa ja kevyesti johtaa sitä keskustelua ja heittää kysymyksiä ja yrittää saada kaikkia mukaan siihen keskusteluun. Varsinkin kausien alkuvaiheessa saatan toimia keskustelun herättäjänä, mutta yleensä se loppukaudesta sujuu jo ihan heillä keskenäänsäkin.

Ja kun vanhemmat tutustu niin ei ne sitten enää meitäkään niin tarvinnu, he jutteli keskenään ja sit me oltiin vaan siinä niinkun mukana. Siinä muodostu yleensä aina sellasia pieniä porukoita ja me mentiin sit sinne mukaan jutteleen.

7.9 Vuorovaikutuksen tukemista vaikeuttavat tekijät

Yläluokka Vuorovaikutuksen tukemista vaikeuttavat tekijät jakautuu kahteen alaluokkaan: Resurssit ja Avoin toiminta (Kuvio 11.). Pääsääntöisesti työntekijät kokevat pystyvänsä työssään tukemaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Joitain sitä vaikeuttavia tekijöitä haastatteluista nousee kuitenkin esille.

ALALUOKAT		YLÄLUOKAT
Resurssit	}	Vuorovaikutuksen tukemista vaikeuttavat tekijät
Avoin toiminta		

Kuvio 11. Yläluokka ”Esteet vuorovaikutuksen tukemiseen” ja sen alaluokat.

7.9.1 Resurssit

Työntekijät kokivat vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tukemista vanhempi-lapsi-ryhmissä vaikeuttavina tekijöinä resurssien puutteet. Osa haastateltavista koki henkilöstön vaihtuvuuden vaikeuttavan pitkäjänteistä työtä perheiden kanssa.

Meillä vaihtuu väki paljon, eli meidän työllistetyt kerhon ohjaajat hyvin nopeillakin väleillä välillä, se on ehkä semmonen joka vaikuttaa. Samoin kerho-ohjaajat voivat olla monenlaisilla taustoilla töissä, ettei välttämättä ole sitä osaamista valmiiksi, eikä meille tule sellaista yhtäjaksoista yhdessä tekemistä tiiminä ja toinen voi olla loistavalla taustalla ja on hyvä vetämään erilaisia hetkiä, ja taas toiselta ei taas luonnistu juuri millään lailla sellaiset. Se on yksi meidän haaste, kun työntekijät aina vaihtuu ja aina se ei ole tasalaatuista tää meidän toiminta. Tietysti me yritetään etsiä jokaisen ihmisen vahvuudet millä ne tekis sitä omaa työtään.

Toinen vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemista vaikeuttava resurssitekijöistä oli henkilöstö mitoitus. Avoimessa toiminnassa perheiden määrä vaihtelee kertojen välillä. Silloin kun ryhmässä on paljon kävijöitä, on vaikea keskittyä yksittäisiin perheisiin tai heidän tarpeisiinsa, koska työntekijöitä suhteessa perheisiin on vähän. Ryhmän suuri koko vaikeuttaa vuorovaikutuksen tukemista myös tekemällä tilanteesta rauhatto- man ja epäedullisen hyvälle vuorovaikutukselle.

Tietysti meillä välillä on aika isoja ne ryhmät, että se on aika tälläistä ryhmämuotoista. Välillä tuntuu, ettei jää aikaa siihen yksittäisen perheen tai yksittäisen vanhemman ja lapsen huomioimiseen. Se on aika, vois sanoa että satunnaista, että pystyisi keskittyy vanhempi- lapsi pariin.

Se on itelle aina kurja tilanne, jos näkee, et joku perhe lähtee pois, silleen, et ”Hitsi kun täällä on ahdasta ja kamalaa meteliä ja kaikki lapset riehuu, et nyt me lähetään pois täältä!” Se on aina kaikista

kurjin tilanne itelle, kun tulee sellanen olo, mut sille ei vaan aina voi mitään, jos sitä väkeä vaan tulee, kun ei me voida laittaa mitään stop-merkkiä tohon ovelle, ettei me oteta yhtään enää sisälle, vaan kaikki pitää laskea sisään ja ottaa vastaan, jotka on tulossa.

Kolmas resursseihin liittyvä puute, jonka työntekijät mainitsevat ovat liian pienet tilat. Toiminta pitää suunnitella tiloista käsin, jotta perhekerhon koontuminen olisi miellyttävä kokemus. Kaikissa ryhmissä työntekijät kokivat haasteena sen, että ryhmäkoon ollessa iso tilat eivät riitä ja tilanteesta tulee rauhaton.

Sanotaanko näin, että tietysti tää tila meinaa joskus käydä ahtaaksi. Tää fyysinen tila on joskus se este, et sit kun on paljon väkeä niin se tilannehan on rauhaton. Ja toisia vanhempia se ruuhka alkaa selvästi häiritsemään ja kun on monenlaisia lapsia, toiset on vähän vilkkaampia ja eri vanhemmat puuttuu vähän eri tavalla lapsensa käytäytymiseen, et sellasia tilanteita tietysti tulee. Niin on sitten yritetty miettiä millä tavalla saatais se tilanne niin, että se olis kaikille miellyttävä ja mukava.

7.9.2 Avoin toiminta

Avoin toiminta tuo mukana myös haasteita. Työntekijät eivät voi tietää kuinka monta perhettä ryhmään on kulloinkin tulossa, koska mitään etukäteisilmoittautumista ei ole. Kaikki perheet ovat tervetulleita ja kaikki on myös otettava vastaan. Vaikka tilat olisivat täynnä, ei voi ilmoittaa, että enempää ei enää mahdu.

Vaihtelee, eli tänä toimintakautena vähiten on ollut yhtenä maanantaina oli kolme lasta vanhempineen, mutta sitten on ollut yli kahtakymmentäkin.

Jos sitä väkeä vaan tulee, kun ei me voida laittaa mitään stop-merkkiä tohon ovelle, ettei me oteta yhtään enää sisälle, vaan kaikki pitää laskea sisään ja ottaa vastaan, jotka on tulossa.

Ryhmissä on myös iso vaihtuvuus, on perheitä jotka käyvät melkein joka kerta, perheitä jotka käyvät silloin tällöin ja ne perheet jotka käyvät kerran tai kaksi. Uusi perhe vaatii aina työntekijän opastamaan, tutustuttamaan tiloihin, ryhmän käytäntöihin ja itse ryhmään. Tämä vaatii työntekijän huomion ja vie sen pois muualta siksi aikaa.

Aina kun uusia vanhempia lapsineen tänne niin me otetaan isompi rooli sillä kertaa, että me saadaan tutustutettua ne muihin perheisiin ja tähän tilaan ja tähän meidän toimintaan.

Siinä pitää olla aika herkillä, niin sanotusti, kun se tilanne on niin erilainen eri kerroilla. Välillä on hirveesti väkeä, välillä vähän ja on eri-ikäisiä, et pitää aina kattoo sen tilanteen mukaan. On sitä puhuttukin joskus jonkun sijaisen kanssa, kun sano että on niin

vaikee tulla tähän perhekerhoon ja ymmärränkin sen, kun pitää aina elää niin siinä hetkessä ja katsoa mikä tilanne milloinkin on.

Avoin toiminta on myös ilmaista toimintaa, eivätkä vanhemmat sitoudu siihen. Jos perhe kokee saavansa osakseen arvostelua tai muuten kokee olonsa epämukavaksi, he eivät tule uudestaan, vaikka perhekerhotoiminta olisi heille miten tarpeellista. Tästä syystä työntekijät saavat toimia silkkihansikkain, etteivät loukkaa vanhempia ottaessaan puheeksi arkoja asioita.

Se oman paikan löytö ammattikasvattajana, siinä ettet sää oikeesti astu vanhempien varpaalle, ettet sää mitään osaa. Et se oli sellainen haaste, mut kun oppi ne perheet tuntemaan, oppi tietämään millä tavalla he käsittelee eri asioita. Niin oppi löytää niitä ratkasuja ja eri tyylejä. Et kaikille et voi puhua samalla tavalla: Jollekin voidaan heittää vitsiä jostain aiheesta ja toinen saattas olla hyvinkin verisesti loukkaantunut siitä asiasta. Opittiin tuntee mitä vinkkejä voidaan antaa ja millä tavalla neuvoa niissä asioissa.

Se on vähän paha tässä kerhossa, kun nää vanhemmat ei maksa tästä mitään niin ne ei sitoudu tähän samalla tavalla, kun ehkä päiväkotiin. Et jos me kuullaan jotain ja meillä herää huoli niin vanhemmat katoa paljon herkemmin, et jos sanoo ja kyselee, et onko teillä ollu kotona riitaa, kun lapsi puhuu tälläisiä ja tälläisiä asioita, niin nehän saattaa vaan sitten jättää käymättä. Et pitää tosi silkkihansikkain käydä noita juttuja läpi.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössäni halusin selvittää työntekijöiden kokemuksia siitä miten he pystyvät työssään tukemaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä. Tätä selvitän kahden tutkimuskysymyksen avulla. Haastattelututkimukseni tuloksina toimivat sisällön analyysissä esiin nousseet yläluokat.

8.1 Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulokset

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, miten tukea suunnitellun toiminnan avulla vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, keskeisiksi asioiksi nousivat toimintahetken suunnitteluun liittyvät asiat, toimintaympäristön luominen ja toimintaa määrittävä kehys. Haastattelujen avulla halusin selvittää, miten työntekijä voi toimintaa suunnittelemalla tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Aineistosta nousi alaluokkien avulla esiin kolme yläluokkaa (Kuvio 1.). Nämä kolme yläluokkaa taas jakaantuvat yhdeksään alaluokkaan.

Yläluokka toimintahetken suunnittelu käsittelee haastatteluissa esille tulleita asioita, joita työntekijät ottavat huomioon suunnitellessaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tukevaa toimintaa vanhempi-lapsi-

ryhmien toimintahetkiin. Suunnittelua ohjaa se millaista toimintaa työntekijät pitävät vuorovaikutusta tukevana toimintana, ryhmiin osallistuvien perheiden lähtökohdat ja tarpeet, sekä toiminnan suunnittelua ohjaavat asiat.

Kaikki haastateltavat mainitsivat toimintahetken suunnittelun lähtökohdaksi sen, että vanhemmat ja lapset toimivat yhdessä. Pienen lapsen tiedollinen kehitys edellyttää motivaatiota, tunnesuhdetta ja turvallisuuden kokemusta. "Ahdistunut, pelokas, itsensä turvattomaksi kokeva lapsi ei ole sellaisessa psyykkisessä tilassa, joka mahdollistaisi oppimisen" (Sinkkonen 2008, 88). Tästä syystä varsinkin hyvin pienten lasten oppimiselle oman vanhemman läsnäolon ja vuorovaikutuksen tuoma turva ryhmätilanteessa on tärkeää.

Toimintaympäristön luomista käsittelevä yläluokka sisältää asioita, jotka työntekijät kokevat tärkeiksi, jotta saavat luotua vanhempi-lapsi-ryhmään toimintaympäristön, johon perheiden on mukava tulla, missä on hyvä olla ja mikä tukee lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Nämä asiat ovat ryhmän aikataulurakenne, ilmapiiri ja käytössä olevat tilat. Ryhmään kuulumisen ja ryhmiin jakautuminen on olennainen osa ihmisten käyttäytymistä ja jäsentäytymistä. Ryhmät tukevat ihmisen kehitystä kaikissa elämän vaiheissa. (Holvikivi & Kallonen 1998, 47.)

Yläluokan toimintaa määrittävä kehys muodostuu tekijöistä, jotka luovat puitteet toiminnan suunnittelulle. Millaisia tausta-ajatuksia, odotuksia ja tarkoituksia perhekerhoissa järjestettävälle toiminnalle on asetettu. Miten pitävästi ja millaisissa sykleissä perhekerhon toimintakaudet edeltä käsin suunnitellaan ja miten toimintaa markkinoidaan perheille.

8.2 Toisen tutkimuskysymyksen tulokset

Tutkimuksen toisella tutkimuskysymyksellä halusin selvittää millaisia välineitä työntekijöillä on työssään tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, sekä millaisia esteitä heidän työssään on sen tukemiselle. Aineistosta nousi esiin neljä yläluokkaa. Nämä neljä yläluokkaa taas jakaantuvat yhteentoista alaluokkaan (Kuvio 6.).

Tutkimuskysymykseen millaisia välineitä ja esteitä työntekijällä on tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä, aineistosta nousi esiin neljä keskeistä keinoa tai estettä mitä työntekijät kohtaavat työssään tukiessaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Nämä ovat Suunniteltu toiminta, Työntekijän ja vertaisten esimerkki sekä tuki, Keskustelu ja kuuntelu, sekä Vuorovaikutuksen tukemista vaikeuttavat tekijät.

Yläluokka Suunniteltu toiminta jakautuu kolmeen alaluokkaan: Lämpäisyperiaate, Työtavat ja -välineet sekä Hetkessä eläminen. Kaikkien haastateltujen ohjaamien perhekerhojen kokoontumiseen kuuluu suunniteltua ja ohjattua toimintaa. Kaksi työntekijää kertoi, että vanhemman ja lapsen välisen

vuorovaikutuksen tukeminen on läpäisevä periaate kaikessa heillä tapahtuvassa toiminnassa. Myös muut haastateltavat pitivät sitä tärkeänä lähtökohdana toiminnan suunnittelulle.

Työntekijöillä on käytössä monenlaista työvälinettä ja työtapaa vuorovaikutuksen tukemiseen, mitä tarpeen mukaan sisällyttävät suunniteltuun toimintaan. Avoimessa toiminnassa tärkeää on myös hetkessä eläminen ja valmius muuttaa toteutettavaa ja suunniteltua toimintaa kulloisellekin ryhmälle sopivaksi ja tarkoituksen mukaiseksi.

Työntekijän ja vertaisten esimerkki ja tuki yläluokka pitää sisällään alaluokat Työntekijän esimerkki, Konkreettinen apu ja Vertaistuki. Työntekijät pitivät hyvin tärkeänä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tuen muotona ryhmässä toisilta vanhemmilta, sekä työntekijöiltä saatua esimerkkiä vuorovaikutukseen. Vanhempi-lapsi-ryhmissä sekä työntekijät, että toiset vanhemmat auttavat toisiaan myös konkreettisesti.

Yläluokka Keskustelu ja kuuntelu pitää sisällään alaluokat Vanhempien huolien kuuntelu ja jakaminen, Rajoittamaton keskustelu ja Ohjattu vertaiskeskustelu. Keskustelu on kaiken alku, sen kautta vanhemmat tutustuvat toisiinsa ja työntekijöihin. Keskustelut ja niiden sisällöt muovaavat osaltaan sitä millaiseksi ja kuinka sallivaksi ilmapiiri ryhmässä muodostuu. Saavatko tai uskaltavatko kaikki osallistua keskusteluun? Miten työntekijät ohjaavat keskustelua, tai kuuntelevat mitä vanhemmilla on sanottavana?

Ryhmään kuuluminen mahdollistaa kokemusten jakamisen ja omien mieliteiden ja näkemysten reflektoinnin toisten ihmisten kanssa. Samaan ryhmään kuuluvien hyväksyvä ja ymmärtävä asenne on tärkeää, jotta ihminen uskaltaa jakaa omia kokemuksiaan toisille. Samankaltaiset kokemukset tukevat kokemusta normaaliudesta, siitä että ei ole yksin asioidensa tai kokemustensa kanssa. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 277.)

Yläluokka, joka käsittelee vuorovaikutuksen tukemista vaikeuttavia tekijöitä, jakautuu kahteen alaluokkaan Resurssit ja Avointoiminta. Pääsääntöisesti työntekijät kokevat pystyvänsä työssään tukemaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Työntekijät kokivat kuitenkin käytössä olevien resurssien ja avoimen toiminnan luonteen asettavan kuitenkin joitain haasteita vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiselle.

9 POHDINTA

Varhaiskasvatus on parhaillaan myllerryksen alla. Uutta varhaiskasvatusla-
kia on tehty pitkään ja nyt hallitus kaavailee lisää uudistuksia. Jos uudistuk-
set menevät läpi, se vaatii perheiden ja lasten palvelukentältä reagoineja.
Miten ja mitä palveluita tarjotaan perheille sekä lapsille, jos subjektiivista
päivähoito-oikeutta leikataan? Toivottavasti paikkaavia palveluita löytyy ja
perheet eivät jää uudessa tilanteessa täysin palveluiden ulkopuolelle. Lasten
hoitamisessa kotona ei ole mitään uutta, mutta se on myös välillä uuvuttavaa
ja haasteellista. Erilaiset perhekerhot ja avoin toiminta voivat tukea perhei-
den jaksamista ja auttaa vanhempia huomaamaan ja avaamaan omia kasva-
tuksen umpisolmuja vertaisten ja ammattikasvattajien avulla.

Lähdin tutkimaan vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tuke-
mista vanhempi-lapsi-ryhmässä, koska kiinnostuin aiheesta projektityöni
aikana. Silloin sain tehtäväkseni toteuttaa tätä vuorovaikutusta tukevaa toi-
mintaa järjestämissäni toimintatuokioissa. Minussa heräsi silloin kysymys;
millainen toiminta sitten tukisi parhaiten vanhemman ja lapsen välistä vuo-
rovaikutusta? Sitä lähdin sitten tutkimaan toimintatutkimuksellisessa pro-
jektissani.

Vuorovaikutuksen onnistuminen on erittäin tärkeää lapsen kasvulle ja kehi-
tykselle ja sen puutteet vaikuttavat lapseen vauvasta aikuisikään, sen onnis-
tumista tulisi tukea kaikin mahdollisin keinoin. Se on läsnä kaikessa van-
hemman ja lapsen välisessä toiminnassa katsekontaktista puheeseen, äänen-
sävyihin, kosketukseen ja toiminnan rytmiin sekä läheisyyteen. Ennen kaik-
kea se vaatii vanhemmalta läsnäoloa ja molempien yritystä yhteyden synty-
miseen.

Toimintatutkimuksellinen projektini oli hyvin suppea, eikä tutkimukseni
ole mitenkään laajasti yleistettävissä varsinkin, kun havainnot ryhmissä ta-
pahtuneesta vuorovaikutuksesta ovat vain minun omiani ja vähäisen doku-
mentoinnin varassa. Esimerkiksi videotallennus tilanteista olisi antanut to-
dellisemmän kuvan tilanteista.

Keräämäni aineiston pohjalta voin sanoa, että ohjaajavetoisuus tarjosi ka-
peamman kirjon hyvää vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä toi-
mintatuokion aikana vanhempi-lapsi-ryhmässä, kuin tuokiot, jossa vanhem-
mat ja lapset toimivat tiiviisti yhteistyössä. Samoin toimintatuokion toi-
minta vaikutti toiminnan aikana esiintyvään vanhemman ja lapsen vuo-
rovaikutuksen laatuun, muotoon, sekä sen kestoan.

Projektityössäni perehdyin toiminnan synnyttämään vuorovaikutukseen,
mutta minua jäi mietittävään miten työntekijä voi kokonaisuudessaan tu-
kea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryh-
mässä. Toimintatuokiot tai toiminnalliset hetket ovat kuitenkin vain pieni
osa vanhempi-lapsi-ryhmien toiminnasta, sillä ne sisältävät myös vapaata
leikkiä, jutustelua kahvin äärellä sekä yhteisesti että vanhempien kesken tai
vanhemman ja työntekijän välillä. Samoin toimintatuokion toiminta voi
synnyttää vuorovaikutusta tai olla esteenä sille, mutta mitä työntekijänä voi

tehdä silloin, kun vuorovaikutus ei puitteista huolimatta suju itsellään. Tämän takia halusin kuulla myös työntekijöiden oman kokemuksen vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tukemisesta.

Myös opinnäytetyöni haastattelu otanta on suppea, eli viiden työntekijän haastatteluaineisto ei ole suoraan yleistettävissä koskemaan kaikkia vanhempi-lapsi-ryhmiä, mutta se kertoo kyseisten työntekijöiden kokemuksesta, ja on luotettavampaa aineistoa, kuin omaan havainnointiini pohjautuva projektityö aineisto. Opinnäytetyö aineisto avaa suppeudestaan huolimatta työntekijöiden kokemusmaailmaa ja on jossain määrin yleistettävissä. Opinnäytetyössäni selvitän työntekijöiden kokemuksia siitä, miten he kokevat voivansa tukea toiminnan suunnittelun avulla vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Tärkeiksi asioiksi aineistosta esiin nousi toimintahetken suunnittelu vuorovaikutusta tukeväksi ja toimintaympäristön luominen niin, että se tukee vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Lisäksi toiminnan suunnittelua ohjaa toimintaa määrittävä kehys, eli millaiset taustakäsitykset toiminnan suunnittelua ohjaavat, millaisena toimintana sitä markkinoidaan perheille ja kuinka joustavasti toimintaa voidaan muokata paikalla olevien perheiden tarpeita vastaavaksi.

Toisekseen opinnäytetyössäni hain vastausta siihen millaisia välineitä ja esteitä työntekijöillä on tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi-ryhmässä. Haastatteluaineistosta nousi esiin kolme keskeistä keinoa, joilla työntekijät kokivat voivansa tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. 1. Työntekijät pystyivät suunnittelemaan toimintaa vuorovaikutusta tukeväksi, 2. työntekijöiden ja toisten vanhempien esimerkki oli tärkeää, mutta erityisesti vuorovaikutuksen haasteissa 3. keino vanhempien kuuntelu ja keskustelu olivat työntekijöistä tärkeitä.

Haastateltavat kokivat pääsääntöisesti, että heidän ryhmissään käyvien perheiden vuorovaikutus toimi hyvin ja että he pystyivät sitä tukemaan työssään. Haasteiksi he kuitenkin nimesivät resurssit ja avoimien ryhmien avoimen toiminnan luonteen. Resursseista nousi erityisesti esiin pienet tilat, tai isolle ryhmälle liian pienet tilat ja sen luoma levottomuus. Avoin toiminta vaikeuttaa toiminnan suunnittelua ja sen kohdistamista juuri kyseisille perheille, samoin vuorovaikutuksen tukemisen pitää olla hyvin hienovaraista, jotta se ei pelota perheitä pois toiminnasta.

Projektityöni mukaan aikuisvetoinen toiminta synnytti vähemmän hyvää vuorovaikutusta, kuin toiminta jossa vanhempi ja lapsi toimivat tiiviisti yhteistyössä, tämän epäilin johtuvan siitä, että vuorovaikutukseen osallistuu ohjaaja vanhemman ja lapsen lisäksi. Kuitenkin haastateltavat työntekijät nimesivät tärkeiksi vuorovaikutusta tukeviksi toiminnoiksi nimenomaan työntekijän ohjaamia loruilu-, laulu- ja leikkihetkiä. He perustelivat tätä sillä, että siinä mallinnettiin hyvää vuorovaikutusta ja yksi työntekijä kertoi ohjeistavansa vielä tarkoituksella katseen, kosketuksen yms. tärkeydestä vuorovaikutuksessa. Tämä kertoo suunnittelun tärkeydestä ja siitä, että vuorovaikutuksen tukeminen otetaan huomioon toimintaa suunnitellessa. Oh-

jatulla toiminnalla pystytään tukemaan juuri haluttua osa-aluetta vuorovaikutuksessa, jos työntekijä kokee, että koko ryhmä tai ryhmässä jotkut perheet tarvitsevat tukea tietyntylaiseen vuorovaikutukseen.

Työntekijä voi vaikuttaa vanhemman ja lapsen välille syntyvään vuorovaikutukseen toiminnan suunnittelulla. Toimintatutkimuksen aikana huomasi, että muokkaamalla alkuperäistä toimintaideaa tai kehittämällä esimerkiksi yhteisen leikkitehtävän, kuten tein kauppaleikki tuokiassa, voi muuttaa toiminnassa syntyvää vuorovaikutusta lapsen ja aikuisen välillä. Ne vanhemmat, jotka toteuttivat kehittämäni leikkitehtävää lastensa kanssa, olivat huomattavasti pidempään ja laadultaan paremmassa vuorovaikutuksessa lastensa kanssa kuin ne vanhemmat, jotka eivät tätä tehtävää yhdessä lastensa kanssa toteuttaneet.

Työntekijän ohjaaman toiminnan ja työntekijän kanssa käytyjen keskustelujen lisäksi vertaiset tukevat merkittävästi vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Vanhempi-lapsi-ryhmissä perheet voivat saada vertaismallin kautta vihjeitä ja apua esimerkiksi sanalliseen ja sanattomaan vuorovaikutukseen, kun näkevät kuinka muut vanhemmat kommunikoivat esimerkiksi vielä puhumattoman lapsensa kanssa tai kuinka nämä reagoivat lapsensa viesteihin. Toisekseen vanhemmat voivat keskusteluissaan jakaa kokemuksiaan, vinkkejä arjessa lasten kanssa pärjäämiseen. Parhaimmillaan vanhempi-lapsi-ryhmissä syntyy ystävyysuhteita, jotka rikastuttavat lapsiperheiden lähiverkostoa, jossa jaetaan tukea puolin ja toisin, mikä taas parantaa perheiden arjessa jaksamista.

LÄHTEET

- Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat, johdatus varhaiskasvatukseen ja – kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit OY.
- Holvikivi, J. & Kallonen, T. 1998. Toimiva ryhmä – todellisuus koetuksella. Teoksessa Holvikivi, J. (toim.) Toimintaterapia -tie omatoinisuuteen. Saarjärvi: Gummerrus Kirjapaino OY, 47-50.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: Edufin.
- Jylkäs, S. 2015. Perhe kulttuurin äärellä. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta: Oulun Yliopisto.
- Kouvo, A. & Silven, M. 2008. Onko läheisillä perhesuhteilla kauaskantoisia vaikutuksia lastemme elämään? Teoksessa Lahikainen, A., Punamäki, R & Tamminen, T. (toim.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY, 98–116.
- Kuula, A. 1999. Toimintatutkimus kenttätöitä ja muutoksia pyrkimyksiä. Tampere: Tammer-paino OY.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka, aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uudistettu painos. Vastapaino. Jyväskylä: Bookwell Oy.
- Metsämuuronen, J. 2006. (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Mäntymaa, M. & Puura, K. 2011. Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehitys. Teoksessa Kalland, M. & Sinkkonen, J. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy, 17–27.
- Neitola, M. 2011. Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen – vanhempien suorat ja epäsuorat vaikutustavat. Väitöstudium. Kasvatustieteiden laitos: Turun yliopisto. Viitattu 1.9.2015. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/72512/AnnalesC324Neitola.pdf?sequence=1>
- Pisilä, E. 2010. Terveystieteiden tutkimusta vanhempien vuorovaikutuksen tukemisesta lastenneuvolassa. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö: Oulun seudun ammattikorkeakoulu.
- Rautjärvi, H. 2005. Vauvan ja vanhempien vuorovaikutukseen vaikuttavat tekijät vauvaiinnissa. Pro gradu -tutkielma. Liikuntatieteiden laitos: Jyväskylän yliopisto.
- Seitamaa-Hakkarainen, P. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi. Metodix palvelun verkkokirjasto. Viitattu 21.5.2015. http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/02_metodiartikkelit/seitamaa_kvalitatiivinen_sisallon_analyysi/05_kvalitatiivinen_sisallon_analyysi.

Seppälä, S. & Tiihonen, M. 2011. Varmuutta vanhemmuuteen: Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tukeminen HYVIpisteen vanhempien vertaistukiryhmässä. Opinnäytetyö. Sosiaali- terveys- ja liikuntaala: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Sinkkonen, J 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WS Bookwell OY.

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Juva: WS Bookwell OY.

Trevarthen, C. & Aitiken, K,J. 2001. Infantintersubjectivity: research, theory and clinical application. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 42, 3–48.

Varhaisen vuorovaikutuksen ”sanakirja”. Vanhempainnetti. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 21.5.2015.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_ja_vanhemman_varhainen_vu/varhaisen_vuorovaikutuksen_sanak/

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Taustakysymyksiä:

- **Millainen ryhmän/ ryhmien rakenne teillä on?**
 - Henkilökunta
 - Ryhmän/ ryhmien koko, kuinka vaihtuvaa?
 - Lasten ikä ja määrä suhteessa vanhempiin?
 - Miten usein ryhmä/ ryhmät kokoontuvat?
- **Toiminnantoteutus ja suunnittelu**
 - Toiminta-ajatus?
 - Aikuiset ja lapset yhdessä vai erikseen?
 - ohjattua vai vapaata toimintaa?
 - Miten suunnittelette toimintaan esim. vähän kerrallaan --- toimintakausittain?
 - Miten otatte/ otatteko yksittäiset perheet/toiveet huomioon suunnittelussa?

Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen:

- **Kuvaile lyhyesti miten käsität vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen?**
- **Miten merkityksellisenä pidätte vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja sen onnistumista?**
 - Mitä merkitystä sillä teidän mielestänne on vanhemman ja lapsen suhteelle?
 - lapsen kehitykselle?
- **Miten tuette ryhmässä/ ryhmissä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta?**
- **Millaisia keinoja teillä on siihen?**
 - Millaisia ideoita, keinoja, työtapoja teillä on?
- **Huomioitko miten sen toiminnan suunnittelussa?**
- **Tukeeko vertaisryhmä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta?**
 - Miten?
- **Koetteko, että pystytte tukemaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta työssänne?**
 - Miten tilannetta voisi parantaa?
 - Millaisia esteitä työssänne sille on?
- **Onko sinulla ollut työssäsi tilanteita, joissa olet kokenut jonkun perheen erityisesti tarvitsevan tukea vuorovaikutukseen?**
 - Miten sinä/ te toimitte?